

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Operace „Market Garden“

Adam Bůcha

Plzeň 2022

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

Operace „Market Garden“

Adam Bůcha

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Děkuji doc. PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D. za cenné rady, odborné připomínky a vedení práce.

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2022 .....

OBSAH

1 ÚVOD	1
2 SPOJENCI V ZÁPADNÍ EVROPĚ	4
2.1 Postup spojeneckých vojsk západní Evropou	4
2.2 Neshody uvnitř spojeneckého velení	7
3 PŘÍPRAVY A ZAHÁJENÍ OPERACE „MARKET GARDEN“	9
4 FÁZE „MARKET“	16
4.1 Působení americké 101. výsadkové divize v okolí Eindhovenu	16
4.2 Působení americké 82. výsadkové divize v okolí Nijmegen	19
4.3 Působení britské 1. výsadkové divize a 1. polské výsadkové brigády v okolí Arnhemu	23
5 FÁZE „GARDEN“	29
6 ZÁVĚR	34
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	37
8 RESUMÉ	39

1 ÚVOD

Bakalářská práce se věnuje jedné z největších výsadkových akcí druhé světové války, operaci „Market Garden“. Za jejího hlavního tvůrce lze označit polního maršála Bernarda Montgomeryho, jenž si od masivního kombinovaného úderu vedeného skrze Nizozemsko sliboval rychlý průnik do Německa severně od Siegfriedovy linie a následné obsazení Berlína. Hlavního města třetí říše chtěl dosáhnout dříve než jeho rival, generál George Patton. „Market Garden“ se uskutečnila mezi 17. až 26. zářím roku 1944 a byla rozdělena na dvě části. Fáze „Market“ se zaměřovala na vysazení většiny 1. vzdušné výsadkové armády v Nizozemsku poblíž měst Eindhoven, Nijmegen a Arnhem. Výsadkáři měli zajistit mosty přes tamní vodní toky a tím vytvořit koridor pro nadcházející postup pozemních jednotek XXX. sboru, jejichž útok dostal krycí označení „Garden“. Montgomeryho připravovaný kombinovaný výpad lze označit za značný risk kvůli tomu, že na podzim 1944 byla porážka Německa už jen otázkou času. Případný nezdar agresivně vedené „Market Garden“, která potřebovala ke svému zahájení velký počet jednotek či zásob a jež vsázela vše pouze na průnik obrněných vozidel úzkým koridorem, mohl zapříčinit zpomalení postupu Spojenců západní Evropou.

Cílem práce je zmapovat přípravy a průběh „Market Garden“ a poté specifikovat komplikace, jimž čelily 1. vzdušná výsadková armáda a XXX. sbor v Nizozemsku. Autor se také zaměří na příčiny, které vedly k neúspěchu operace. Dále autor objasní, jak na konečný nezdar plánu reagoval jeho tvůrce, polní maršál Montgomery.

Práce je členěna do čtyř kapitol. První kapitola se zaměřuje na obecný nástin klíčových událostí druhé světové války v období od února 1943 do počátku června 1944. Dále pojednává o spojeneckém vylodění v Normandii 6. června 1944, čímž začalo tažení západní Evropou. V jeho průběhu spojenecká vojska dosáhla řady úspěchů. Dokázala prorazit do Bretaně, zničit několik německých útvarů v „kapse u Falaise“, osvobodit Paříž či dobýt Brusel a Antverpy. V první kapitole je rovněž popsána operace „Dragoon“ a následně také rozpory ohledně nové taktiky postupu po překročení řeky Seiny mezi třemi čelními představiteli spojeneckého velení – Eisenhowerem, Pattonem a Montgomerym. V úplném závěru kapitoly se autor zabývá materiálními problémy Spojenců v západní Evropě, jež vznikly kvůli stále se prodlužujícím zásobovacím trasám na počátku září 1944. Druhá kapitola se věnuje přípravám samotné operace. V jejím úvodu je rozepsáno složení 1. vzdušné výsadkové armády. Autor se poté zabývá neprovedeným plánem pod krycím názvem „Comet“, jež lze označit za přímého předchůdce „Market Garden“.

Kapitola rovněž pojednává o setkání polního maršála Montgomeryho a generála Eisenhowera v Bruselu ze dne 10. září 1944, kde se s konečnou platností rozhodlo o provedení „Market Garden“. Poté přibližuje, jak obě fáze akce do detailů rozpracovali čelní představitelé vzdušných a pozemních útvarů, které se útoku později účastnily. Uvádí i komplikace, s nimiž se plánovači potýkali. Na konci kapitoly autor popisuje zahájení kombinovaného úderu dne 17. září 1944. Zaměřuje se především na kolonu přepravních letadel a kluzáků směřující přes Lamanšský průliv. Ve třetí kapitole je analyzován průběh fáze „Market“. V prvních dvou podkapitolách je kladen důraz na činnost amerických výsadkových divizí – 101. a 82., které operovaly v sektorech poblíž měst Eindhoven a Nijmegen. Autor se věnuje převážně počátečním dnům operace, během nichž americké útvary splnily většinu svých hlavních úkolů. Třetí podkapitola zachycuje a hodnotí neúspěšné působení britské 1. vzdušné výsadkové divize a 1. samostatné polské parbrigády v blízkosti Arnhemu mezi 17.–26. zářím 1944. Poslední čtvrtá kapitola pojednává o fázi „Garden“. Pozornost je zaměřena zejména na postup XXX. sboru od belgicko-nizozemských hranic do nepřívětivé oblasti nazvané „Ostrov“, kde Němci zastavili oddíl generálporučíka Briana Horrockse. K řece Rýn se poté probjovala pozemní vojska pouze v omezené míře. V závěru kapitoly je zhodnocen průběh „Garden“. Autor bakalářské práce se pokusí nalézt odpověď na otázku, jaké byly hlavní důvody, jež zapříčinily nezdar celé operace. Dále zodpoví otázku, jakým komplikacím v důsledku porážky Spojenci museli čelit.

Při tvorbě bakalářské práce autor využil především díla od zahraničních autorů. Řada z nich se dočkala překladu do českého jazyka. První kapitola vychází z obecnějších publikací, které pojednávají o druhé světové válce. Za velice přínosnou knihu z této oblasti lze označit *Druhou světovou válku* od Vladimíra Nálevky, v níž je přehledně sepsán vývoj celého konfliktu, včetně stručného popisu spojeneckého vylovení v Normandii či tažení západní Evropou. Dalším výrazným dílem je *Druhá světová válka VI. díl: Triumf a tragédie* od Winstona Churchilla, ve které autor dokonale vysvětlil operaci „Dragoon“ či průběh bojů v „kapse u Falaise“. Pro druhou kapitolu představuje značný přínos monografie Williama Buckinghama pod názvem *Arnhem: The Complete Story of Operation Market Garden 17–25 September 1944*, jež ve svém úvodu nastiňuje plánování fáze „Market“ a uvádí komplikace, se kterými se velení 1. výsadkové armády během jejích příprav potýkalo. Publikaci lze považovat za zásadní i proto, že vyvrací dlouho zakořeněný mýtus o pozicích II. tankového sboru SS, který se podle Buckinghama ještě brzy odpoledne 17. září nenacházel v blízkém okolí Arnhemu. Autor knihy se dále

pouští do kritiky generálporučíka Fredericka Browninga, jenž zatajoval informace, které by zapříčinily kompletní zastavení kombinovaného výpadu.

Pro zpracování posledních dvou kapitol, zabývajících se přímo průběhem „Market Garden“, byla využita řada odborných publikací. Monografie Robina Neillandse *Bitva o Rýn 1944*, jež posloužila jako zdroj i ve druhé kapitole, upozorňuje na mýty kolující o kombinovaném úderu. Negativem knihy je patrná zaujatost autora vůči americkému velení a na druhé straně lehce viditelná náklonost k Britům. Neillands do jisté míry zlehčuje chyby, kterých se dopustil XXX. sbor, a vyzdvihuje neúspěch britské 1. výsadkové divize u Arnhemu. Značné kritice naopak vystavuje amerického generála Jamese Gavina, jenž nedokázal obsadit mosty v Nijmegenu již 17. září. Pravdou ovšem zůstává, že v celkovém kontextu „Market Garden“ se daleko více dařilo americkým jednotkám než těm britským. Na fázi „Market“ se ve svém díle *Airborne Operations In World War II: European Theater* zaměřuje John Warren. Systematicky uvádí, jak si všechny tři divize počínaly den po dni během operace. Autor prezentuje i průběh výsadek vojáků a zásob v Nizozemsku po 17. září a rovněž se zabývá nepříznivým počasím a dalšími komplikacemi, jimž parašutisté a piloti letadel čelili. Warren neopomíná ani pozemní část útoku prováděnou XXX. sborem.

Celkový obraz „Market Garden“ poskytuje mnoho knih, jež autor při tvorbě této bakalářské práce využil. Stručný, avšak srozumitelný a přehledný náhled na operaci nabízí úzká monografie *Arnhem 1944: Operation Market Garden* od Stephena Badseyho, která pojednává o plánování, průběhu a důsledcích Montgomeryho akce. Stejnou strukturou, ale větším počtem stran disponuje v dnešní době již kultovní kniha *Vzdálený most* od Cornelia Ryana, jež i po desetiletích od svého vydání nabízí vyčerpávající popis operace obohacený o svědectví přímých účastníků. Uvedenou publikací se zcela jistě inspiroval Jaroslav Hrbek při tvorbě své monografie pod názvem *Arnhem 1944*. Nicméně českému autorovi nelze ubírat kredit za jeho dílo. Při jeho psaní vycházel z mnoha dalších odborných zdrojů či memoárů a dokázal systematicky rozčlenit text do tematických kapitol a do své práce rovněž zakomponoval důležitý přehled všech spojeneckých a německých oddílů, které se zářijových bojů v Nizozemsku účastnily. Dále také dobře analyzoval důsledky nezdaru „Market Garden“, jež ovlivnily nadcházející dění na frontě v západní Evropě.

2 SPOJENCI V ZÁPADNÍ EVROPĚ

2.1 Postup spojeneckých vojsk západní Evropou

Kritické období pro nacistické Německo nastalo v roce 1943, kdy muselo čelit výrazným neúspěchům na mnoha bojištích. Již v únoru kapitulovala německá vojska u Stalingradu, Němci následně prohráli v červenci bitvu u Kursku a přišli o iniciativu na východní frontě a v polovině července přešla Rudá armáda do protiofenzivy. Situace pro Němce se značně zkomplikovala na jihu Evropy 10. července, kdy Spojenci zahájili operaci „Husky“ a kdy se vylodili na Sicílii. Totální neúspěch postihl také vojska Osy v Tunisku. Dne 13. května 1943 němečtí a italští vojáci v Tunisu kapitulovali, a tím ukončili konflikt v severní Africe. V roce 1944 se situace nacistického Německa nadále zhoršovala. Rudá armáda na východní frontě 27. ledna s konečnou platností prolomila blokádu Leningradu. V průběhu léta se začalo dařit Spojencům v Itálii, kteří dosáhli 4. června Říma, a to po tvrdých střetech u Monte Cassina. Dva dny po osvobození „Věčného města“, 6. června, byla zahájena operace „Overlord“. Jednalo se o vylodění Spojenců v Normandii, čímž došlo k otevření druhé fronty v západní Evropě.¹

Společné vylodění britských, kanadských a amerických sil v Normandii vedl velitel 21. skupiny armád generál Bernard Montgomery. Samotné operaci předcházelo letecké bombardování Atlantického valu, zejména v oblastech plánovaného vylodění. Díky podpoře tří vzdušných výsadkových divizí, působících v nepřátelském týlu, útok z moře na většinu pláží uspěl. S velkým německým odporem se setkaly americké jednotky pouze na úseku nazvaném „Omaha“.²

K večeru prvního dne invaze se již na francouzském pobřeží nacházelo 200 000 spojeneckých vojáků. Němci prohráli definitivně střet o pobřežní pásmo 11. června. Úspěšně bránili pouze město Caen.³ To se nacházelo v oblasti působení britské 2. armády, která postupovala na východním křídle společně s kanadskými jednotkami. Do její oblasti se podařilo nalákat a následně tam vázat hlavní síly nepřítele. Díky tomu mohla na západním křídle bez většího odporu postupovat americká 1. armáda. Ta dokázala 17. června odříznout poloostrov Cotentin a 26. června získat důležitý přístav Cherbourg.

---

¹ NÁLEVKA, Vladimír, *Druhá světová válka*, Praha 2014, s. 226–228.

² PELLING, Henry, *Winston Churchill*, Praha 2006, s. 539.

³ NÁLEVKA, s. 132.

Němci ve městě provedli nutné demolice, kvůli kterým v tamním přístavišti nebylo možné vykládat těžké zásoby do konce srpna.⁴

Britská 2. armáda dobyla město Caen až 10. července a jeho východní předměstí vyčistila od nepřátel o deset dní později. Britská vojska generála Milese Dempseyho pokračovala ve snaze vázat německé oddíly ve svém pásmu. Američané mezitím 18. července dosáhli linie poblíž města Saint-Lô. Téhož dne zahájil generál Montgomery operaci „Goodwood“, jejímž cílem bylo prolomit německé linie na východním křídle poblíž Caen. Akce skončila částečným nezdarem. Britové alespoň upoutali další nepřátelské jednotky, a díky tomu Američané prorazili do Bretaně.⁵

K zahájení operace „Cobra“ došlo 25. července. Americká 1. armáda generálporučíka Omara Bradleyho začala prorážet z Normandie na jih v blízkosti Saint-Lô. Před začátkem útoku tamní nepřátelská postavení čelila bombardování. Zaskočení Němci se jen obtížně bránili a již 28. července Američané dosáhli města Coutances. Americké tankové divize postupovaly rychle a v posledních červencových dnech dosáhly Avranches. Dne 31. července se německý odpor zcela zhroutil.⁶

Nově vzniklého průlomu do Bretaně využila čerstvě složená americká 3. armáda pod vedením generála George Pattona, jenž rozdělil úkoly svým jednotkám, které měly postupovat západním a jižním směrem, a přitom likvidovat Němce na Bretaňském poloostrově. Ten se podařilo rychle obsadit i díky pomoci členů francouzského odboje. Problémem zůstalo jen několik izolovaných ohnisek odporu. Američané zaútočili východním směrem a 9. srpna dobyli město Le Mans. Setkali se jen s minimálním německým odporem. Patton nicméně čelil materiálním potížím, které vznikly kvůli stále se prodlužujícím spojeneckým komunikacím. Zásoby putovaly k Američanům z pobřeží skrze Avranches, kde se jejich další redistribuce zastavila.⁷

Na město upnul svoji pozornost Adolf Hitler. Pokud by jej získal, Patton by přišel o zásobovací komunikace. Hitler nařídil útok směřující k Mortain, odkud se mělo prorazit k Avranches, na 7. srpna. Zde se německé jednotky utkaly s americkou divizí. Té se ale brzy dostalo pomoci a po pěti dnech bojů byl německý nápor odražen. Poražené vojenské oddíly zůstaly uvězněny mezi městy Mortain a Falaise a musely odolávat spojeneckým útokům ze tří stran. Akce se účastnily britské, americké i kanadské oddíly, které Němce

---

⁴ CHURCHILL, Winston, *Druhá světová válka VI. díl. Triumf a tragédie*, Praha 1995, s. 28; MONTGOMERY, Bernard Law, *Paměti polního maršála*, Praha 1993, s. 224–225; PELLING, s. 540.

⁵ MONTGOMERY, s. 225–229.

⁶ PREGER, John, *Bitva u Arnhemu a válka v západní Evropě*, Praha 2011, s. 44–48.

⁷ CHURCHILL, s. 42–43.

obklíčily. Američané dosáhli důležitého města Argentan 13. srpna a Kanadčané získali klíčové Falaise 17. srpna. Spojenecké letectvo mezitím napadalo Němce nacházející se v pasti. Ti využili mezery mezi Falaise a Argentanem, díky které zachránili část svých tankových a jiných jednotek. Nicméně spojenci 20. srpna otvor uzavřeli a v „kotlině u Falaise“ zlikvidovali více než osm nepřátelských divizí.⁸ Zbytky značně poničené 7. armády se stahovaly k Seině. Němečtí velitelé prosazovali zformování obranné linie v oblasti Paříže. Z obklíčení u Falaise se podařilo uprchnout také dvěma tankovým divizím, SS „Hohenstaufen“ a SS „Frunderberg“, které se později podílely na nezdaru operace „Market-Garden“.⁹

K povodí řeky Seiny směřovali také Spojenci – Britové, Kanadčané a nakonec Američané, kteří operovali v oblasti mezi Rouenem a Paříží. Poslední srpnový týden řešil generál Dwight Eisenhower problém týkající se osvobození Paříže, jíž nechtěl vystavit bombardování a učinit z ní bojiště. Město měla spojenecká vojska obklíčit, a tím donutit okupanty ke kapitulaci.¹⁰ Američané pronikli 19. srpna do města Chartres. Téhož dne vstoupila do stávkové policie v Paříži a tamní netrpěliví francouzští odbojáři rozpoutali všeobecné povstání. Věděli o rychlém postupu Spojenců. Německým okupačním silám v Paříži velel generál Dietrich von Choltitz, jenž dostal za úkol ochránit město před nepřítelem. Také obdržel rozkaz jej zlikvidovat, pokud by hrozilo jeho obsazení Spojenci. Brzy se ukázalo, že Němci město neudrží. Velitel okupačních sil jej ale odmítl zničit kvůli tamnímu umění a historickým památkám. Dokonce vyjednával s nepřáteli. Snažil se předejít zbytečným ztrátám na životech na obou stranách. Večer 24. srpna již pařížskou oblast ovládali povstalci a do města symbolicky vstoupila jako první z řad spojeneckých oddílů francouzská 2. tanková divize pod velením generála Philippa Leclerca. Následujícího dne dorazily další spřátelené jednotky a generál von Choltitz podepsal kapitulaci. I díky jeho přístupu zůstaly mosty přes Seinu nepoškozené. Ještě 25. srpna vstoupil slavnostně do Paříže Charles de Gaulle.¹¹

Mezitím na jihu Francie dne 15. srpna došlo k zahájení vylodění společných amerických a francouzských sil. Jednalo se o operaci „Dragoon“. Účastnily se jí francouzské síly generála Jeana de Lattre de Tassigny a 7. armáda pod velením generála Alexandera Patche. Útok z moře předcházelo ostřelování lodními děly a letecké

---

⁸ CHURCHILL, s. 42–43.

⁹ STEER, Frank, *Arnhemský most*, Brno 2005, s. 22; NÁLEVKA, s. 135.

¹⁰ EISENHOWER, Dwight, David, *Invaze do Evropy*, Praha 1994, s. 262; NÁLEVKA, s. 139.

¹¹ EISENHOWER, s. 263; PREGGER, s. 93–103.

bombardování tamních německých pozic. Vysazená vojska rychle postupovala severním směrem údolím řeky Rhôny a nutila ustupovat nepřátelskou 19. armádu. Francouzi do konce srpna dobyli houževnatě bráněné přístavy Toulon a Marseille. Američané již 28. srpna pronikli za Grenoble. Němci nekladli velký odpor, a díky tomu Spojenci dosáhli v prvních dvou týdnech měsíce září postupně měst Lyon, Besançon a Dijon. V průběhu 11. září se setkaly jednotky operace „Dragoon“ s vojsky operace „Overlord“ v blízkosti Sombornu.¹²

Na konci měsíce srpna Spojenci překročili během pronásledování Němců na několika úsecích Seinu. Odpor nepřítele za řekou začal sílit. Postup Eisenhowerových vojáků v přední linii značně ochabl. I přesto dokázala britská 2. armáda dobýt města Brusel a Antverpy. Polní maršál Montgomery pracoval na plánu mohutné ofenzívy, díky které by dosáhl za pomoci 2. britské armády a výsadkářů řeky Rýn. Přípravovaná operace se nakonec zalíbila i generálu Eisenhowerovi, který schválil její provedení. Útok se ale nezamlouval generálu Pattonovi, který se tou dobou nacházel s americkou 3. armádou v oblasti Met.¹³

2.2 Neshody uvnitř spojeneckého velení

Vedení spojeneckých operací převzal generál Eisenhower od čerstvě povýšeného polního maršála Montgomeryho 1. září 1944. Americký generál již dříve čelil kritice, že neoplývá velitelskou rozhodností, která se později projevila po vylodění v Normandii, kdy několik podřízených generálů předneslo Eisenhowerovi vlastní plán dalšího postupu. Zdálo se, že vrchní velitel hodlal podpořit všechny návrhy. Rozhodování ohledně výběru vhodné strategie jistě nebylo jednoduché, protože plány Britů a Američanů již nevycházely ze společného cíle přemoci nacistické Německo. Do popředí se dostaly osobní ambice generálů. Eisenhowerovi se těžce jednalo s výstředními osobnostmi typu generála Pattona a polního maršála Montgomeryho. Oba na svého nadřízeného naléhali a snažili se jej získat pro vlastní účely. Ten se rozhodl jednat především na politické úrovni. Například rozuměl Montgomeryho argumentům ve prospěch úzké fronty postupu do Německa přes Rýn a Porúří. Zároveň ale věděl, že Montgomeryho návrh ofenzívy před americkou veřejností neobhájí. Kvůli útoku polního maršála by musela být zastavena Pattonova 3. armáda. Navíc by následné úspěchy připadly pouze Britům, což by Američané těžce nesli. Je patrné, že Eisenhower viděl výhody přesunu severní trasou na Berlín, ale politická

---

¹² CHURCHILL, s. 104–108.

¹³ PELLING, s. 542, 547; NÁLEVKA, s. 155.

situace jej nutila přijmout strategii boje na široké frontě.¹⁴ Všechna spojenecká vojska měla postupovat současně. Situace se výrazně změnila na konci prvního zářijového týdne roku 1944. Útok na široké frontě se nedařilo dostatečně zásobovat. Navíc vrchní velitel čelil silnému tlaku, aby vyslal do akce dobře vycvičenou 1. spojeneckou vzdušnou výsadkovou armádu, která netrpělivě čekala v záloze v Anglii. Vše ještě zhoršoval neodbytný polní maršál Montgomery, který si chtěl za každou cenu prosadit svůj plán. Eisenhower definitivně připustil změnu strategie 8. září, kdy poprvé dopadly na Londýn střely V-2, jejichž odpaliště se nacházela v Nizozemsku. Dne 10. září se setkal americký generál s britským polním maršálem na letišti v Bruselu. Montgomery zde předložil plán výsadkové operace v Nizozemsku, který Eisenhower nakonec schválil. Rozhodnutí nadřízeného špatně snášel generál Patton, který vrchního velitele posměšně označil za nejlepšího britského generála.¹⁵

Začátkem září potkaly Spojence značné logistické potíže. Kvůli nim se do akcí nemohla zapojit více než polovina jednotek najednou. Rychlý postup na východ zapříčinil zpomalení dodávek materiálu a prodloužení zásobovacích tras, které stále vedly přes umělý přístav Mulbery a normandské pláže. Velitelé působící na frontových liniích hodlali dosáhnout potřebných zásob za každou cenu. Často vylíčili situaci na svém úseku přehnaně optimisticky jen proto, aby dostali více materiálu než ostatní představitelé velení. Jako příklad lze uvést generála Pattona. Fronta se stále posouvala na východ. Oddíly motorizované pěchoty musely dát k dispozici svá vozidla, která dopravovala materiál obrněným divizím. Kvůli tomu ubývalo jednotek, které pronásledovaly Němce. Nově i méně početné německé skupiny dokázaly zadržet nepřítele.¹⁶

---

¹⁴ SAUNDERS, Tim, *Pekelná dálnice. Operace „Market Garden“*, Brno 2005, s. 25–26.

¹⁵ STEER, s. 23; SAUNDERS, s. 26.

¹⁶ SAUNDERS, Tim, *Nijmegen. Operace „Market Garden“*, Brno 2005, s. 16–17.

3 PŘÍPRAVY A ZAHÁJENÍ OPERACE „MARKET GARDEN“

Klíčová role v Montgomeryho nadcházející operaci směřující do Nizozemska byla přidělena 1. vzdušné výsadkové armádě, jež vznikla počátkem srpna roku 1944 a která se zařadila mezi spojenecké strategické rezervy. V jejím čele stál generálporučík Lewis Brereton, pod jehož pravomoc spadaly také letky složené z přepravních letadel typu C-47 o celkovém počtu 1300 kusů. Většina z nich náležela americké letecké jednotce transportérů a zbytek patřil Královskému letectvu (RAF). Britský sbor v rámci výsadkové armády vedl generálporučík Frederick Browning, který zároveň působil jako Breretonův zástupce. Jeho útvar se skládal z 1. britské vzdušné výsadkové divize generálmajora Roberta Urquharta, 6. britské vzdušné výsadkové divize generálmajora Richarda Gaela, 1. samostatné polské parašutistické brigády brigádního generála Stanisława Sosabowskiho a 52. pěší divize Lowland generálmajora Edmunda Smithe. Americký sbor pod velením generálporučíka Matthewa Ridgwaye tvořily tři americké výsadkové divize. V čele 17. divize stál generálmajor William Miley, 82. velel brigádní generál James Gavin a 101. vedl generálmajor Maxwell Taylor. Takto složená armáda byla zahrnuta do několika plánů na podporu 21. skupiny armád. Pozemní vojska však postupovala příliš rychle, a proto z připravovaných akcí vždy sešlo. Až počátkem září se objevil návrh, jenž Spojenci upravovali a nakonec realizovali.¹⁷

Za přímého předchůdce operace „Market Garden“ lze označit akci pod krycím názvem „Comet“. Od 4. září na ní pracovali polní maršál Montgomery společně s generálporučíkem Browninem a generálem Dempseym. K jejímu provedení byla vybrána 1. britská výsadková divize společně s 1. polskou parašutistickou brigádou. Zajistit měly mosty v Grave, Nijmegenu a Arnhemu. Vytvořeného koridoru měla využít britská 2. armáda, jejímž cílem se stala řeka Rýn. Alternativní postup k Weselu spojenecké velení zamítlo. Termín zahájení „Comet“ byl stanoven na 6.–7. září. Tou dobou velitelé ještě nevěděli, že Němci posilují své řady před 2. armádou. Počítali s využitím překvapivých nočních kluzákových útoků (*coups de main*), a to v blízkosti stanovených cílů, jež přistávající vojáci museli okamžitě zabrat. Během dne měly být přepraveny další dvě výsadkové skupiny, které dostaly za úkol zajistit nově získané

---

¹⁷ CLARK, Lloyd, *Arnhem. Jumping The Rhine 1944 and 1945*, London 2009, s. 96–97; HRBEK, Jaroslav, *Arnhem 1944*, Praha 1992, s. 259–260.

pozice a udržet je do příchodu pozemních sil. Plán vyžadoval, aby se nacházely na svých úsecích v koridoru za méně než 24 hodin. Vše se zkomplikovalo nedostatkem transportních letadel. Spojenci odvolali operaci „Comet“ definitivně 6. září, kdy začal narůstat německý odpor před britskou 2. armádou v oblasti podél řek Mázy a Šeldy a Albertova kanálu. Montgomery a členové jeho štábu poté dosavadní plán rozšířili a drželi jej zatím v tajnosti. Hodlali do něj zapojit celou 1. spojeneckou výsadkovou armádu. Dosavadní využití 1. vzdušné výsadkové divize a 1. polské parašutistické brigády považovali za nedostatečné.¹⁸

Za zcela zásadní okamžik pro budoucí vývoj operace „Market Garden“ lze označit setkání generála Eisenhowera a polního maršála Montgomeryho v Bruselu dne 10. září. Americký velitel chtěl především projednat brzké otevření přístavu v Antverpách, který se podařilo 4. září získat od Němců nepoškozený, ale bez zajištění ústí řeky Šeldy se nedal využít k zásobování spojeneckých vojsk. Eisenhowera dále zajímalo, k čemu hodlá britský polní maršál využít spojeneckou 1. vzdušnou výsadkovou armádu, již dostal k dispozici 23. srpna. Na její brzké nasazení naléhal především náčelník generálního štábu americké armády generál George Marshall.¹⁹

Ihned po zahájení setkání polní maršál Montgomery zkritizoval ideu široké fronty, již zastával jeho nadřízený. Na druhou stranu ze všech sil prosazoval vlastní úder na Berlín. Oba velitelé se téměř pohádali, Eisenhower nakonec celou situaci uklidnil. Stále ale trval na prioritním otevření antverpského přístavu. Britský polní maršál se pokusil obhájit svoji ofenzívu tím, že ji využije k dobytí německých odpališť raket, která ostřelovala Londýn z Nizozemska. Předložil dokonce rozpracovaný plán, jenž počítal s nasazením téměř celé 1. spojenecké výsadkové armády. Hodlal využít 1. britskou výsadkovou divizi, 1. polskou parabrigádu a dvě americké výsadkové divize – 82. a 101. Tyto oddíly dostaly za úkol dobýt řadu mostů v Nizozemsku, z nichž nejdůležitější byl dolnorýnský most v Arnhemu. Nečekaný vzdušný útok měl Němce překvapit a zároveň připravit koridor pro tanky britské 2. armády, které po obsazených mostech měly dojet k Arnhemu a pokračovat dál za Rýn. Montgomery by obešel Siegfriedovu linii ze severu a vpadl do Porúří. Eisenhowerovi se návrh zalíbil a trval na jeho brzkém provedení. Dokonce odložil otevření Antverp a přislíbil britskému maršálovi zásobovací priority do té doby, než dosáhne se svým vojskem Rýna a vybuduje předmostí. Montgomery ale stále

---

¹⁸ BUCKLEY, John, *Monty's Men. The British Army and the Liberation of Europe*, London 2013, s. 211–212; NEILLANDS, Robin, *Bitva o Rýn 1944*, Praha 2014, s. 89; HRBEK, s. 30.

¹⁹ HRBEK, s. 23, 29.

nebyl spokojen s rozhodnutím nadřízeného. Chtěl se probít až k Berlínu. Ničeho dalšího již nedosáhl, protože porada skončila. Po odletu Eisenhowera britský maršál seznámil se svou vizí generálporučíka Browninga. Operaci rozdělil na dvě fáze. Pod názvem „Market“ se skrýval vzdušný útok, jenž zahrnoval vysazení značné části 1. spojenecké výsadkové armády poblíž klíčových mostů v Nizozemsku. Část „Garden“ se zaměřovala na pozemní průnik obrněných a pěších divizí XXX. sboru generálporučíka Briana Horrockse, tvořících útočný hrot britské 2. armády, výsadkáři zajištěným nizozemským koridorem do severoněmecké nížiny. Základní kostra kombinované akce se musela co nejrychleji rozpracovat. Montgomery hodlal zahájit útok v řádu dnů. Browning ještě téhož odpoledne odletěl do Anglie, kde informoval generálporučíka Breretona o nadcházejících událostech.²⁰

Fázi „Market“ připravoval štáb spojenecké 1. vzdušné výsadkové armády. Večer 10. září generálporučík Browning chtěl seznámit s tímto plánem velitele zapojených divizí, vrchního představitele polské parabrigády, zástupce amerického letectva a RAF. Uvedl, že k rychlému obsazení mostů a udržení koridoru pro pozemní armádu je potřeba vysadit přibližně 35 000 vojáků. Oblast dlouhou od belgicko-nizozemských hranic k Arnhemu rozdělil na tři části. Prvních zhruba 30 kilometrů připadlo americké 101. výsadkové divizi, která měla přistát severně od Eindhovenu a zajistit mosty přes Vilemínin kanál u Sonu a Bestu, další přes řeku Dommel v Saint Oedenrode, dva přechody poblíž Veghelu přes Vilémův kanál a jeden přes řeku Aa. Jednotka dostala za úkol také bránit dlouhý úsek silnice severně od Eindhovenu. Dále na sever se počítalo s vysazením americké 82. výsadkové divize, jež měla dosáhnout dvou mostů přes řeku Mázu poblíž Grave a čtyř přechodů přes kanál Máza-Waal. Hlavním cílem se staly mosty přes řeku Waal v Nijmegenu. Navíc divize měla obsadit blízké Groesbeecké výšiny. Jejich zisk byl nakonec prioritou, a to kvůli generálporučíkovi Browningovi, jenž si tam hodlal zřídit velitelství. Nejsevernější úsek koridoru připadl britské 1. výsadkové divizi a polské parabrigádě, které měly zajistit silniční, pontonový a železniční mosty přes Dolní Rýn v Arnhemu. Na konci porady generálporučík Brereton rozhodl, že operace se uskuteční ve dne. Vedla jej k tomu aktuální fáze měsíce, jež neposkytovala dostatečnou viditelnost v noci. Také doufal, že výsadky za dne budou přesnější než ty za tmy. Ještě

---

²⁰ RYAN, Cornelius, *Vzdálený most*, Praha 1994, s. 62–64; NÁLEVKVA, s. 155–156; NEILLANDS, s. 85.

před rozchodem velitelů určil, že akci povede jeho zástupce, generálporučík Browning. Následné přípravy již probíhaly na úrovni divizních štábů.²¹

Plánovači čelili řadě komplikací. Značný problém představoval nedostatečný počet transportních letadel, kvůli kterému nebylo možné všechny zúčastněné jednotky přepravit nad Nizozemsko v jediné vlně. Navíc generálmajor Paul Williams od amerického letectva konstatoval, že za den povolí pouze jeden výsadek. Obával se únavy posádek letounů, a hlavně nedostatku pozemního personálu, jenž by pravděpodobně nestíhal připravit navrátní se stroje k dalšímu letu. Tyto komplikace přispěly k tomu, že vysazované divize měly být kompletní až po několika dnech. Pro první den operace přidělil generálporučík Brereton nejvíce letadel dvěma americkým divizím, jež se měly spojit s postupujícími pozemními vojsky jako první. Podle plánu většinou svých jednotek budou disponovat již 17. září, tedy v den zahájení akce. Generálmajor Taylor očekával v průběhu následujících 48 hodin pouze přilet svých ženijních, dělostřeleckých a dopravních oddílů. Taktéž podpůrné skupiny pro generálmajora Gavina měly dorazit až 18. a 19. září. Nejméně letadel obdržel generálmajor Urquhart, který na svého nadřízeného naléhal, aby mu umožnil dva výsadky za den. Brereton jeho prosbu zamítl. V den D disponoval britský generálmajor dvěma brigádami a motorizovanými průzkumnými oddíly. Dne 18. září se počítalo s přiletem 4. parabrigády a o 24 hodin později s přistáním polské 1. parabrigády.²²

Další výrazný problém představovalo vybrání vhodných dopadových zón pro jednotlivé oddíly. Je nutné uvést, že seskokové oblasti určovali zástupci letectva, nikoliv velitelé divizí. Generálmajor Gavin projevil nespokojenost ohledně jemu přiřazených míst. Vadilo mu přílišné rozptýlení divize. Po prozkoumání dat od zpravodajské služby, týkajících se terénu v okolí jeho cílů, však zóny přijal. Jeho kolega ze 101. divize, generálmajor Taylor, rezolutně odmítl přidělené přistávací plochy a vynutil si jejich úpravu. Britové měli využít zóny, se kterými se počítalo již v operaci „Comet“. Nicméně kluzákové oddíly neměly provést rychlé a oboustranné údery na mosty v Arnhemu, tak jak to zamýšleli Američané u Grave. Generálmajor Urquhart si hodlal prosadit nové dopadové oblasti co nejbliže u mostů. S tím u zástupců RAF neuspěl. Ti se obávali, že letadla by se dostala poblíž Arnhemu do silné nepřátelské palby. Navíc podle jejich zdrojů

---

²¹ BUCKINGHAM, William, *Arnhem. The Complete Story of Operation Market Garden 17–25 September 1944*, Stroud 2019, s. 101–102 [Využita elektronická verze publikace ve formátu Amazon Kindle se specifickým číslováním stran.]; HRBEK, s. 32–36; NEILLANDS, s. 94.

²² BUCKINGHAM, s. 105–107; RYAN, s. 84–89.

půda nacházející se jižně od arnhemského silničního mostu nedovolovala přistání kluzáků ani parašutistů. Později se řadu argumentů RAF podařilo vyvrátit. Jižně od Arnhemu mohli dopadnout alespoň parašutisté a protiletadlová obrana města se dala oslabit bombardováním. Vše nasvědčuje tomu, že představitelé letectva na poslední chvíli nechtěli měnit plán „Market“. Proti rozhodnutí RAF nehodlal zasahovat ani generálporučík Browning. V důsledku toho musela přistát britská 1. výsadková divize daleko od svých cílů a ztratila tím klíčový moment překvapení. Co více, útoky na mosty museli provést parašutisté, protože kluzákové jednotky dostaly za úkol zabezpečit zóny seskoku pro zbytky britské divize.²³

Zásadním faktorem, jenž mohl vést k neúspěchu operace, byla síla nepřítele v oblastech přistání. Plánovači disponovali dvěma zprávami týkajícími se pozic Němců, jež pocházely od zpravodajské služby 2. armády a XXX. sboru. Podle nich nepřítel utrpěl těžké ztráty a jeho divize se obnovovaly. Navíc přicházely posily z Německa a širokého okolí, ale i přesto se předpokládalo, že německé síly nedokážou zastavit rozhodný úder Spojenců. Část nově přisunutých jednotek tvořili druhořadí vojáci, často neschopní služby. Dne 13. září došel štáb 1. výsadkové armády k závěru, že Němci v Nizozemsku nedokážou soustředit příliš mnoho bojeschopných oddílů, a to jak pěších, tak tankových. Velení však upozornilo čelní představitele zapojených divizí, že severně od Arnhemu se soustředí 10 000 německých vojáků. Severovýchodně od Arnhemu se také nacházely zbytky 9. a 10. tankové divize SS z II. tankového sboru, jemuž velel Wilhelm Bittrich. Obě divize utrpěly těžké ztráty v Normandii, ale i přesto disponovaly schopným velitelem a dokonale vycvičenými muži. Nutné je konstatovat, že v samotném Arnhemu se žádné skupiny SS zatím nenacházely. Díky tomu spojenecký štáb oplýval značným optimismem a nepřipouštěl si jakýkoliv neúspěch. Kvůli nedůslednosti podcenil houževnatého nepřítele. Browning dokonce zatajoval informace, které by zapříčinily zrušení nadcházející akce.²⁴

Část „Market“ vzbuzovala řadu negativních reakcí. Za jejího velkého kritika lze označit brigádního generála Sosabowskiho, jenž považoval Browninga za povýšence a příliš s ním nevycházel. Již návrh „Comet“ odsoudil a považoval jej za sebevraždu. Dokonce si vyžádal písemný rozkaz, že jeho polská brigáda se musí mise zúčastnit. Nechtěl mít na svědomí životy svých vojáků. Poté, co Montgomeryho štáb plán rozšířil a

---

²³ COOK, Hugh, *REFLECTIONS ON ARNHEM*. In: Journal of the Society for Army Historical Research 73, 1995, 296, s. 273–274; BUCKINGHAM, s. 109–115; NEILLANDS, s. 90–91.

²⁴ NEILLANDS, s. 95–97; BUCKINGHAM, s. 116–119; NÁLEVKA, s. 156.

polský oddíl dostal za úkol přistát u Arnhemu, byl Sosabowski konsternován z toho, že velení nenařídilo dostatečné zmapování pozic nepřítele v oblastech výsadku. Poláci na boj v Nizozemsku navíc příliš nepomýšleli. Raději by podpořili odbojové hnutí ve Varšavě, kde probíhalo povstání proti okupačním silám.²⁵

Druhou fází kombinovaného útoku pod názvem „Garden“ hodlal představit generál Horrocks svým podřízeným večer 16. září v belgickém městě Leopoldsburg. Důstojníci XXX. sboru se shromáždili v tamním kině. Porada vyvolala mezi muži rozruch. Očekávali obnovení postupu, jenž se po dobytí Antverp 4. září zastavil. Britové přišli o hybnost a nepřítel se vzpamatoval. Jediného výraznějšího úspěchu dosáhli irští gardisté Joea Vandeleura, kteří obsadili klíčový most přes kanál Máza-Šelda u Neerpeltu, odkud se plánovalo zahájit průlom 17. září do Nizozemska. Horrocks předstoupil před důstojníky a vysvětlil jim plán. XXX. sbor o velikosti 20 000 vozidel, vedený obrněnou gardovou divizí, měl prorazit od kanálu na sever a postupovat po úzké silnici přes města Valkenswaard, Eindhoven, Veghel, Uden a Nijmegen. Cestou se gardisté museli spojit s jednotkami fáze „Market“, jež zajišťovaly přechody přes vodní překážky. Počítalo se s tím, že pozemní armáda dorazí k Arnhemu nejdéle za 48 hodin. Pokud by Němci zničili mosty na vytyčené trase, pak je ženisté z 43. pěší Wessexské divize opraví. Křídla XXX. sboru kryly dva sbory – VIII. a XII. Horrocks naplánoval začátek úderu na 17. září, kdy ve 14.35 měly vyrazit tanky XXX. sboru do útoku za podpory letadel Tajfun s raketami. Samotnému průlomu by předcházela silná uzavírací palba z děl. Po ukončení porady se důstojníci vrátili ke svým oddílům, jež seznámili s nadcházející akcí.²⁶

Zahájení operace „Market Garden“ se blížilo. V pátek 15. září se výsadkáři přesunuli na letiště, odkud se měli dopravit do Nizozemska. Velení přidělilo Britům osm letišť a Američanům šestnáct. Do setmění se jednotky nacházely na svých určených místech v Anglii. Sobotní den využily k přípravě vybavení. Velitelé oddílů vysvětlovali svým podřízeným plán. Stejného dne Browning oznámil, že meteorologové 17. září očekávají dobré letové podmínky.²⁷

Dne 17. září v 9.45, po přípravném bombardování nepřátelských pozic v oblasti „Market Garden“, se obloha nad britským pobřežím začala plnit rozličnými typy spojeneckých letadel. Akce se účastnilo 1500 přepravních strojů C-47, 1250 stíhaček a

---

²⁵ GERLACH, Roman, *Polish 1st Parachute Brigade Twixt Warsaw and Arnhem*. In: *Aerospace Historian* 30, 1983, 2, s. 124–125.

²⁶ RYAN, s. 108–111; BADSEY, Stephen, *Arnhem 1944. Operation Market Garden*, Oxford 1993, s. 29–30.

²⁷ FLANAGAN, Edward, *Výsadkáři. Bojová historie amerických výsadkářů*, Praha 2004, s. 235.

1000 bombardérů. Vlečné letouny táhly do Nizozemska na 500 kluzáků typu Waco, Horsa a Hamilcar. Přibližně v 11.15 se letecká kolona, nesoucí na 20 000 mužů se zásobami a velkým množstvím bojové techniky, nacházela ve vzduchu a směřovala ke svým cílům. Jednotlivým oddílům byly přiděleny trasy. Severním koridorem letěla 1. britská výsadková divize společně s 82. divizí a několika kluzáky náležející Browningovu velitelství. Jižní cestu využila 101. divize. Operace se neobešla bez komplikací. Přibližně 30 kluzáků letecká kolona ztratila ještě nad Británií a o další přišla nad Nizozemskem. Většinu z nich postrádalo Urquhartovo uskupení. Nad kontinentem navíc Spojenci čelili německé protiletadlové palbě, která zapříčinila ztráty na strojích i životech. Stíhačky zaútočily na nepřátelské pozice a většinu děl zneškodnily. Výsadkáři brzy rozpoznali místa určení a zahájily výskok. V britském sektoru přistály kluzáky před parašutisty. Do 15.00 v den D se britské a americké výsadkové síly nacházely na zemi, kde se shromáždily a následně postupovaly ke svým cílům.²⁸

Ještě před odletem hlavní kolony do Nizozemska, odstartovalo v 10.25 osmnáct strojů s americkými a britskými průzkumnými jednotkami z Anglie. „Značkaři“ měli přistát v koridoru určeném pro „Market“ jako první a vyznačit zóny dopadu pro oddíly, které budou vysazeny poblíž Eindhovenu, Nijmegen a Arnhemu. Přibližně ve 12.40 průzkumníci sestoupili na zem a za necelých 20 minut všechna místa úspěšně označili.²⁹

Fázi „Garden“ zahájil Horrocks ve 14.35, kdy XXX. sbor, v čele s irskými gardisty pod velením Joea Vandeleura, překročil linii jižně od Valkenswaardu. Útok doprovázela dělostřelecká palba a letecká podpora. Montgomeryho vysněná kombinovaná operace se stala skutečností a v neděli odpoledne již probíhala v téměř celém rozsahu.³⁰

---

²⁸ Tamtéž, s. 235, 237; RYAN, s. 128.

²⁹ RYAN, s. 129, 142–143.

³⁰ BENTLEY, Stewart, *Operation MARKET GARDEN. Historical Perspective for Future Combined Arms Deep Battle*. In: *Army History*, 1990, 15, s. 15.

4 FÁZE „MARKET“

4.1 Působení americké 101. výsadkové divize v okolí Eindhovenu

Obrovská kolona letadel se vznášela nad Lamanšským průlivem a zatím nečelila německému odporu. V jejích řadách se nacházelo 424 strojů, které převážely 101. výsadkovou divizi o 6700 parašutistech, jež se setkala se silným protiletectvým ostřelováním těsně před dopadovými zónami. Protiletadlová obrana nicméně výrazně nekomplikovala vysazení jednotlivých praporů, jež začalo ve 13.00. Formace vojáků se při seskoku vyhnuly přílišnému rozptýlení. Do značné míry se na tom podíleli piloti poškozených strojů, kteří dokázali americké výsadkáře i přes značné potíže dopravit nad určené cíle. Několik pilotů za svou statečnost zaplatilo životem. Přibližně ve 13.30 všichni Taylorovi muži již úspěšně dosedli na zem. Ztráty na životech a vybavení byly minimální. Hodinu po parašutistech dorazily kluzáky, které utrpěly větší škody. Z celkového počtu 70 kusů se jich na zem dostalo 53. Přivezly 250 mužů a 32 džípů, ale žádné dělostřelectvo.³¹

Plukovník Howard Johnson přistál společně se svým 501. plukem v blízkosti města Veghel, pouze jeho 1. prapor se drobně odchýlil a dopadl mimo svůj sektor. Nicméně se rychle dokázal shromáždit a následně hodlal otevřít cestu do města. V 16.00 již splnil všechny své úkoly, když dobyl dva mosty přes řeku Aa jihovýchodně od Veghelu. Jeho průzkumníci poté postupovali do města, aby jej pomohli 2. praporu vyčistit od Němců. Během hodiny od přistání 2. a 3. prapory 501. pluku obsadily město Eerde a poté získaly kontrolu nad silnicí u Saint Oedenrode. Následně 2. prapor postupoval na Veghel a v 15.15 zajistil tamní přechody přes Vilémův kanál. Brzy jednotka navázala kontakt s 1. praporem a upevnila svoji pozici ve městě. Přibližně v 18.00 se 3. prapor spojil s 502. plukem. Prvního dne operace Johnsonův útvar dosáhl svých cílů a setkal se pouze s minimálním odporem.³²

Plukovník Robert Sink se svým 506. plukem dopadl na zónu severně od Sonu. Jeho muži se rychle vydali plnit své úkoly. Primárně musely být dobyty mosty v Sonu přes Vilemínin kanál 1. a 2. praporem. Obě jednotky postupovaly k městu po rozličných

---

³¹ WARREN, John, *Airborne Operations in World War II. European Theater*, Montgomery 1956, s. 102, 103, 106; JONES, Robert, *The History of the 101st Airborne Division Screaming Eagles. The First 50 years*, Paducah 2005, s. 32–33.

³² SHAPIRO, Milton, *The Screaming Eagles. The 101st Airborne Division in World War II*, New York 1976, s. 79–80; WARREN, s. 103, 105.

trasách. Brzy narazily na německá 88 mm děla, jež parašutisté zničili. Pozdě odpoledne se oba prapory v Sonu spojily a pokračovaly k přechodům přes vodní tok. Když se Američané dostali do blízkosti hlavního mostu, Němci jej odpálili výbušninami. Zbývající dvě menší lávky stihli také poškodit. Několik výsadkářů proto kanál přeplulo na pramicích. Na jižním břehu překonali odpor nepřátel a vybudovali předmostí. Mezitím ženisté opravovali přechod, který se dal velice brzy přejít alespoň po jednom muži. Plukovník Sink pochopil, že Eindhovnu do 20.00 dne D nedosáhne. Rozhodl se tam vyrazit až následujícího rána. Zpoždění příliš problémů nezpůsobilo, protože XXX. sbor se stále nacházel daleko od Sonu, ve Valkenswaardu.³³

Dne 17. září se nacházel v blízkosti Sonu ještě velitel 101. divize generál Taylor a 502. pluk, jehož 1. prapor rychle zabral město Saint Oedenrode společně s mostem přes řeku Dommel. Zbylé dva prapory zůstaly jako divizní rezerva na zónách severně od Sonu. Nedaleko nich ještě v den D dosedlo 53 kluzáků s vybavením a dalšími vojáky. Následně jediná rota 3. praporu dostala rozkaz, aby získala přechod v nedalekém Bestu. Generál Taylor špatně odhadl sílu nepřátel v jeho okolí. Nacházelo se tam 1000 Němců z 15. armády. Postupem času se k vesnici stahovalo stále více Američanů. Situace se tam značně zhoršila v poledne 18. září, kdy Němci most zničili. Odpor nepřítel u Bestu se podařilo zlomit až odpoledne 19. září za pomoci téměř celého 502. pluku, části 327. kluzákového pluku a několika britských tanků. Samotnou vesnici nepřátelské oddíly držely ještě celý následující měsíc.³⁴

Dne 18. září v 9.00 plukovník Sink s podřízenými konečně směřovali k Eindhovenu, jež ještě před polednem obsadili i s tamními přechody. První britská vozidla XXX. sboru, přijíždějící od jihu, se setkala se Sinkovou skupinou u města ve 12.30. Kolona dorazila k Eindhovenu až v 18.30. Gardisté poté pokračovali k jižnímu břehu Vilemínina kanálu, kde přečkali noc, zatímco ženisté se snažili zprůjezdnit poškozený most. V sektoru Johnsonova oddílu se ten den nic zásadního nestalo, parašutisté odrazili pouze několik menších německých útoků vedených od Schijndelu. Poblíž Sonu odpoledne 18. září přistálo 428 kluzáků, nesoucích 327. pluk kluzákové pěchoty a 150 džípů.³⁵

V den D+2 v 6.45 vozidla XXX. sboru překročila přechod v Sonu a jela na sever k Veghelu. První část svého poslání 101. divize splnila. Dokázala zajistit mosty přes

---

³³ SHAPIRO, s. 80–82.

³⁴ Tamtéž, s. 82; RYAN, s. 233–234, 278; WARREN, s. 106.

³⁵ WARREN, s. 118–119.

vodní překážky ve svém koridoru a umožnila průjezd obrněnců. Nyní musela udržet „Pekelnou dálnici“, jak Taylorův útvar cestu nazýval, otevřenou. Téhož dne se také podařilo 502. a 327. pluku vyhrát bitvu poblíž Bestu. Navíc přiletělo 206 kluzáků s posledním praporem 327. pluku a dělostřelectvem. Následně se na obloze objevilo 60 strojů typu C-47, jež shodily 256 tun zásob pro celou divizi. Její členové dokázali na zemi posbírat pouze 40 tun.³⁶

Právě 19. září lze označit za zlomový den pro Taylorovi muže, již se začali soustředit čistě na udržení „Pekelné dálnice“. Oblast jižně od Sonu zajišťoval 506. pluk, posílen několika britskými tanky. V okolí Veghelu operovali Johnsonovi výsadkáři. Po vyhraném boji u Bestu se do koridoru vrátil 502. pluk, který téhož dne v 17.10 odrazil nepřátelský úder na Son vedený z východu. Dne 20. září 101. divize nečelila vážnějším komplikacím. Odrazila pouze další ranní útok na Son a část 501. pluku v okolí Veghelu obsadila Dinther a Heeswijk. Odpoledne v den D+4 se nepřátelé neúspěšně pokusili o průlom v oblasti Saint Oedenrode. Naopak muži 501. pluku rozšířili svoji část koridoru a probili se do města Schijndel. Zásadní problém řešila Taylorova jednotka po poledni 22. září, kdy Němci přerušili „Pekelnou dálnici“ mezi Veghelem a Udenem. Do tamního střetu se zapojily části tří pluků – 501., 506. a 327. Nepřátelský tlak v místě přetnutí koridoru opadl až 23. září a silnici Sinkovi válečníci společně s britskými vozidly a gardisty z 32. brigády kompletně znovu otevřeli až odpoledne téhož dne, kdy navíc připlachtilo dalších 79 kluzáků se zásobami. O 24 hodin později muži 501. pluku s britskými tanky prorazili nepřátelské oddíly v oblasti Eerde. To ale nezabránilo bojové skupině Chill, aby dalším výpadem koridor přešla jižně od Veghelu u Koeveringu. Tento úsek dálnice Spojenci znovu osvobodili až za 40 hodin, 26. září.³⁷

„Indiánské útoky“, jak označoval generál Taylor německé nájezdy na roztroušené jednotky 101. divize podél dálnice, přetrvávaly až do 27. září. Jeho útvar splnil relativně dobře svoji roli v operaci „Market“, když obsadil a držel otevřenou danou část koridoru daleko déle, než se plánovalo. Mezi nezdary lze uvést neúspěšné zajištění přechodů u Sonu a Bestu. Za 11 dní působení v sektoru mezi Eindhovenem a Veghelem ztratila 101. divize přibližně 2300 svých příslušníků – 370 mrtvých, 1400 raněných a 550

---

³⁶ JONES, s. 37; SHAPIRO, s. 100, 105, 107; BADSEY, s. 57.

³⁷ WARREN, s. 129–145; SAUNDERS, *Pekelná Dálnice*, s. 159; ZALOGA, Steven, *Operation Market-Garden 1944 (1). The American Airborne Missions*, Oxford 2014, s. 8.

nezvěstných. Parašutisté po spojení se XXX. sborem přešli pod velení 2. britské armády a zůstali v Nizozemsku až do konce listopadu roku 1944.³⁸

4.2 Působení americké 82. výsadkové divize v okolí Nijmegenu

Na rozdíl od Taylorových oddílů využila 82. divize severní trasy do Nizozemska. Přpravovalo ji 482 strojů typu C-47 a 50 kluzáků, nesoucích džípy a protitankové zbraně. Dalších 38 kluzáků náleželo generálu Browningovi, jenž si hodlal zřídit velitelství na Groesbeeckých výšinách. Letadla Gavinova sboru čelila ostřelování až v těsné blízkosti přistávacích oblastí. Nepřátelský odpor nebyl naštěstí dostatečně silný. Několik letounů utrpělo poškození, i přesto však dokázaly parašutisty dopravit nad seskokové zóny. Vysazování započalo přibližně ve 13.00. Brzy se 7430 Gavinových mužů nacházelo na zemi jižně od města Nijmegen. Řada výsadkářů během sestupu s padákem střílela pistolemi na posádky německých děl. Vojáci po přistání baterie dokázali dobýt a následně ničit.³⁹

Plukovník Reuben Tucker shromáždil svůj 504. pluk o 2000 mužích v úseku východně od mostu u Grave mezi řekou Mázou a kanálem Máza-Waal poblíž Overasseltu. Jediná rota 2. praporu Tuckerova útvaru dopadla západně od města, na opačném břehu vodní překážky. Na sever od vesnice Groesbeek, poblíž tamních výšin, přistál 508. pluk. V sektoru jižně od obce dosedli parašutisté 505. pluku. Společně s nimi se sneslo i 544 mužů ze 376. praporu výsadkového polního dělostřelectva. Na padácích dokonce klesalo 12 rozmontovaných 75 mm houfnic, jež jednotka na zemi uvedla do provozu. Později dorazily kluzáky Waco s vybavením a ženisty, následovány ve 13.30 Browningovou skupinou, nesoucí generálovo velitelství k vesnici Groesbeek. Krátce po 14.00 se všichni výsadkáři nacházeli na zónách.⁴⁰

Primárním úkolem Tuckerova oddílu se stalo dobytí přechodu přes řeku Mázou v blízkosti Grave. Jeho západní nájezd měla získat rota E 2. praporu 504. pluku poručíka Johna Thompsona. Jak se blížila k vodnímu toku, dostala se pod palbu dvou protiletadlových věží. Rota zneškodnila tu, která se nacházela na západním břehu. Tam parašutisté následně vybudovali předmostí, položili miny a postavili přes cestu zátaras. Poté využili německé nepoškozené dělo na ostřelování protilehlé věže. Most získalo pouhých 16 mužů z jedné roty kolem 14.00. V 16.00 dorazil od východu z Overasseltu

---

³⁸ JONES, s. 37–39; SHAPIRO, s. 123–125.

³⁹ HRBEK, s. 66–68; BADSEY, s. 34, 38.

⁴⁰ BADSEY, s. 38; HRBEK, s. 68.

zbytek 2. praporu. Sektor kompletně parašutisté zajistili v 17.00. O tři hodiny později padlo i samotné město Grave. Jeden ze zásadních úkolů 82. divize splnila bez větších komplikací. Zbylé dva prapory 504. pluku směřovaly ze svých zón na východ ke kanálu Máza-Waal, přes který vedly čtyři mosty. Ty měly jednotky 505. a 508. pluků zajistit z druhé strany.⁴¹

Jako první přišel na řadu most v Heumenu, jež se pokusila získat rota B 1. praporu Tuckerovy skupiny. Tamní německá osádka americkému nátlaku odolávala do doby, než od východu zaútočil 2. prapor 505. pluku. Nepřátelský odpor se kompletně zhroutil v 18.00. Díky obsazení tamního přechodu se otevřela XXX. sboru cesta k Nijmegenu. Ta ovšem nevedla přímo, nýbrž oklikou, proto se výsadkáři rozhodli obsadit mosty přes kanál dál na severu. Příslušníkům třech pluků, 504., 505. a 508., se ale během 17. a 18. září nepodařilo zajistit zbylé tři přechody u Maldenu, Hatertu a Honinghuite nepoškozené. V důsledku toho byl postup XXX. sboru odkloněn ke vzdálenému, ale průjezdnému Heumenu. Za úspěšnější lze považovat počínání 3. praporu plukovníka Tuckera, jež uvolnil silnici mezi Grave a Nijmegenem bez větších problémů. Příslušníci 504. pluku si v den D celkově počínali relativně dobře, když kontrolovali terén trojúhelníkového tvaru v okolí Overasseltu, ohraničený dvěma vodními toky. Neúspěch představovalo pouze zničení tří mostů přes kanál Máza-Waal.⁴²

Většinu přidělených rozkazů dokázal splnit 505. pluk rovněž již v den D. Krátce po 13.00 se shromáždil jižně od vesnice Groesbeek, kterou dokázal rychle osvobodit od Němců. Pluk následně zajistil úsek směřující od Kampu jihovýchodně k Mooku. Poté se skupina plukovníka Williama Ekmana spojila s Tuckerovým útvaru u obce Heumen. O chvíli později pluk vybudoval obranu linii podél jižního svahu Groesbeeckých pahorků. Celý sektor též zabezpečili příslušníci 376. praporu výsadkového polního dělostřelectva, již houfnicemi zamezovali nepřátelskému postupu z Reichswaldu.⁴³

Severně od Groesbeeku dosedl 508. pluk plukovníka Lindquista, jehož prvotním úkolem bylo střežit přistávací zónu pro hlavní kluzákový výsadek, naplánovaný na 18. září. Poté musel získat oblast Groesbeeckých výšin mezi Nijmegenem a Wylereem. Ještě 17. září 3. prapor 508. pluku obsadil v tomto sektoru město Berg en Dal a o dva dny později Beek, který se stal předmětem tvrdých bojů. Vůbec za nejdůležitější cíl 508. pluku lze označit přechody přes řeku Waal v Nijmegenu. Zajímavé je, že generál Gavin

---

⁴¹ RYAN, s. 163–164; HRBEK, s. 67–68.

⁴² SAUNDERS, *Nijmegen*, s. 37–44.

⁴³ Tamtéž, s. 48, 59, 66–67.

společně se svým nadřízeným Browningem ještě před začátkem „Market“ rozhodli, že mosty ve městě budou dobyty až po splnění všech ostatních rozkazů divize. V důsledku toho do Nijmegenu večer 17. září směřoval pouze 1. prapor 508. pluku, který lokalizoval a zneškodnil údajný detonátor, ovládající výbušniny umístěné Němci na tamním přechodu. Nicméně muži se během dalšího postupu setkali se silným nepřátelským odporem a ke svému cíli v den D neprošli. V noci na 18. září se příslušníci 82. divize na svých pozicích v koridoru zakopali a čekali na příjezd XXX. sboru. Silnému německému tlaku čelila především ta část 508. pluku, jež držela pozice blízko německých hranic východně od Groesbeecké vrchoviny.⁴⁴

Situace se pro Gavina zkomplikovala v průběhu noci na 18. září, kdy Němci napadli a poté pronikli na přistávací zóny u Groesbeecké vrchoviny. Na ně mělo dosednout odpoledne v den D+1 450 spojeneckých kluzáků. Gavin potřeboval posílit tamní obranu, a proto ráno 18. září přikázal 1. praporu 508. pluku, aby se jeho větší část stáhla z Nijmegenu a pomohla znovu získat kontrolu nad oblastmi výsadku. Zbytek koridoru 82. divize se dařilo úspěšně držet. Odpoledne druhého dne operace se již blížil čas příletu kolony kluzáků. Mezitím příslušníci dvou pluků, 505. a 508., společně s dvěma rotami ženistů vyháněli ze zón útvary generála Kurta Feldta. Ve 14.00 se na zemi objevily první kluzáky, okolo kterých se neustále bojovalo. Američané nakonec přinutili Němce k ústupu. Ve 14.30 již přistály všechny kluzáky, jež dovezly 90 džípů, 30 houfnic a 8 protitankových děl ráže 57 mm i s obsluhou. Na místa dopadu se nedostalo 25 přepravních prostředků. Nedlouho poté další stroje shodily zásoby pro celou divizi. Jejich absolutní většinu se podařilo po dopadu nalézt. Gavin si však nejvíce vážil dělostřelectva, které pomohlo zabezpečit celý perimetr. Příslušníci 82. divize netrpělivě vyhlíželi XXX. sbor, na jehož příjezd čekali do nadcházejícího dne.⁴⁵

Čelní jednotky XXX. sboru, již se zpožděním 38 hodin, dosáhly mostu u Grave 19. září v 8.20. Generál Gavin se svým nadřízeným Browningem přivítali generála Horrockse o dvě hodiny déle. Kontakt mezi kolonou obrněnců a 82. divizí byl konečně navázán. Gavin se svým útvarem přešel pod velení Horrockse. Pod Browninga nadále spadala pouze 1. britská výsadková divize u Arnhemu. Generálmajor Allan Adair, velitel gardové obrněné divize, si s Gavinem zřídili společný štáb nedaleko vesnice Heumen, kde začali s plánováním útoku na přechody v Nijmegenu, které měly být napadeny

---

⁴⁴ THOMPSON, Leroy, *The All Americans. The 82nd Airborne*, New York 1988, s. 65–70; SAUNDERS, *Nijmegen*, s. 68, 79, 81.

⁴⁵ THOMPSON, s. 70–71.

zároveň z obou konců. Počítalo se s násilným překročením řeky Waal za pomoci lodí a Tuckerových parašutistů. Horrocks přislíbil dovézt čluny, jimiž disponovali ženisté jeho útvaru, kteří se ale nacházeli se svým vybavením v týlu kolony daleko od Nijmegenu. Kvůli tomu velitelé stanovili začátek operace na ráno 20. září. Generál Gavin využil podpory britských tanků a poslal záložní 2. prapor 505. pluku s obrněnci granátnické gardy k nijmegenským mostům, které se však znovu nepodařilo obsadit. Mezitím jednotky 508. pluku z posledních sil ve svém sektoru odrážely nepřátelské útoky.⁴⁶

Situace v koridoru 82. divize se nadále zhoršovala 20. září. Američané očekávali silný německý úder na vesnici Groesbeek, a proto jim svoji pomoc poskytli britští gardisté, kteří tam přesunuli několik svých tanků. Další vozidla se vydala střežit přechod u Grave. Ráno ve stejný den se zkomplikovala operace na obsazení mostu v Nijmegenu. Její začátek velitelé odložili na 15.00 kvůli tomu, že se ženisté se čluny zasekly v koloně. Mezitím se členové 2. praporu 505. pluku s britskými obrněnci blížili k jižnímu konci hlavního přechodu v Nijmegenu a tlačili před sebou ustupující nepřátele, kteří stále kladli těžký odpor. Odpoledne 20. září, kdy se stále vyčkávalo na loď, se Gavinovi donesla zpráva, že Feldtovy útvary znovu zaútočily na východě v sektorech okolo Mooku a Beeku. Kvůli tomu byl v ohrožení životně důležitý most u Heumen. Gavin předal velení ohledně překročení Waalu Ruebenu Tuckerovi, jehož muži se měli přes vodní překážku přeplavit, a poté se vydal ke Groesbeeku koordinovat obranu. Počínal si dobře. Jednotky 505. pluku získaly nazpět Mook a 508. pluk s britskými tanky v noci na 21. září obnovil své postavení v Beeku.⁴⁷

Kolem 14.40 se konečně podařilo přivést čluny k Waalu. První parašutisté ze dvou praporů 504. pluku dosáhli opačného břehu v 15.00. Během převozu je kryla palba ze spojeneckých děl směřující na nepřátelská postavení u severní strany mostů. Britské tanky položily kouřovou clonu, která měla zamezit výhledu na loď. I přesto docházelo ke značným ztrátám na životech parašutistů i jejich dopravních prostředků. Čluny, jež vydržely první přejezd, se vracely pro další útvary. Nakonec se značná část vojáků dostala za Waal a prorazila nepřátelská postavení za pomoci bajonetů a granátů. Poté skupinky Američanů běžely k severním nájezdům na mosty, které v 17.00 zajistily. V průběhu přechodu přišel 504. pluk o 200 mužů. Mezitím se 2. praporu 505. pluku s britskými tanky podařil průlom na opačné straně. První vozidla granátnické gardy překročila most v 19.00 se strachem, zda jej Němci dodatečně nezničí. Američané s Brity následně vybudovali

---

⁴⁶ BADSEY, s. 56; BENTLEY, s. 15.

⁴⁷ THOMPSON, s. 72, 73; BADSEY, s. 60.

předmostí severně od Nijmegenu. Jednotky XXX. sboru večer 20. září již nepostupovaly dále k Arnhemu na pomoc 1. britské výsadkové divizi. Hlavním úkolem bylo stabilizovat sektor kolem přechodů. Kolona se měla znovu rozjet 21. září, což už však bylo pro britské výsadkáře nacházející se severně od Rýna pozdě.⁴⁸

Americká 82. divize splnila veškeré své cíle až v den D + 3. Poslední posily obdržela se čtyřdenním zpožděním odpoledne 23. září, kdy dorazil 325. pluk kluzákové pěchoty a část polské brigády. Po zbytek operace „Market Garden“ se snažila střežit svůj koridor před německými pozemními výpady podporovanými Luftwaffe. Ten největší provedlo nepřátelské letectvo ráno 28. září na mosty v Nijmegenu. Ty stejného dne večer napadlo ještě 12 sebevražedných potápěčů s výbušninami. V důsledku toho byly 24 hodin neprůjezdné. Příslušníci Gavinova útvaru zůstaly po nezdaru celé operace ve Spojenci drženém nizozemským výběžku do 13. listopadu na žádost polního maršála Montgomeryho, který potřeboval na jeho obranu každého schopného vojáka. Někteří američtí parašutisté například hájili Groesbeecké výšiny až do 11. listopadu.⁴⁹

Gavinova divize v průběhu operace „Market Garden“ ztratila 1432 mužů. Všechny pluky útvaru splnily své dílčí úkoly relativně dobře. Nepodařilo se zajistit pouze tři přechody na kanále Máza-Waal. Na druhé straně za fatální chybu lze označit nedobytí mostů v Nijmegenu v den D. Za nezdar nebyli zodpovědní samotní vojáci, nýbrž jejich nadřízení. Generálové Gavin a Browning sami rozhodli, že primárně má dojít k zajištění Grave a Groesbeeku a až poté Nijmegenu. V důsledku toho se XXX. sbor ještě více zpozdil při svém postupu na sever. Situaci divize do značné míry také zkomplikoval o čtyři dny opožděný výsadek 325. pluku kluzákové pěchoty kvůli špatnému počasí.⁵⁰

4.3 Působení britské 1. výsadkové divize a 1. polské výsadkové brigády v okolí Arnhemu

Severní cesty, vedoucí do Nizozemska, využila kromě Gavinových oddílů i britská 1. vzdušná výsadková divize generálmajora Urquharta. Skupinu 1. vzdušné výsadkové brigády společně s dělostřelectvem přepravovalo 385 kluzáků. Členy 1. parašutistické brigády přenášelo 145 strojů C-47. Celý útvar se nad místy dopadu severně a západně od obce Wolfheze nesetkal s odporem. Jako první ve 13.30 přiletěly kluzáky. Nad zónami

---

⁴⁸ THOMPSON, s. 72–74.

⁴⁹ BADSEY, s. 86–88; FLANAGAN, s. 249.

⁵⁰ FLANAGAN, s. 248; NEILLANDS, s. 106, 120, 122.

panoval obrovský zmatek, a to kvůli velkému počtu strojů, jež se vzájemně musely vyhýbat. Přistání se neobešlo bez nehod. Havarovalo několik Hamilcarů. I přesto lze akci označit za podařenou. Poté, co bezmotorové letouny doplachtily na zem, začali jejich obsah, džípy, děla a municie, vykládat příslušníci 1. vzdušné výsadkové brigády pod velením brigádního generála Philipa Hickse. Ve 14.00 u Wolfheze vyskočila z letadel britská 1. parašutistická brigáda generála Geralda Lathburyho. Velitele divize, generála Urquharta, potěšil dosavadní průběh operace. Jednotky se na zemi zformovaly a připravovaly se na plnění zadaných úkolů.⁵¹

Muži z brigády generála Hickse zaujali obranné postavení okolo zón, kde se počítalo s přistáním kluzáků následujícího dne. Lathburyho parašutistický oddíl vyrazil třemi směry k přechodům přes Dolní Rýn v Arnhemu. Po severní trase, nazvané Leopard, postupoval 1. prapor podplukovníka Davida Dobieho za průzkumnými džípy majora Freddieho Gougha podél silnice Ede-Arnhem. Dle rozkazu měl zabrat vyvýšeniny severně od města. Vozidla musela pokračovat v jízdě k řece. Střední cesta, nazvaná Tiger, vedla přes Oosterbeek do středu Arnhemu. Využil jí 3. prapor podplukovníka Johna Fitcha, jenž hodlal zajistit centrum města. Jižní stezky podél Dolního Rýna u Heelsumu se držel 2. prapor podplukovníka Johna Frosta, který měl získat tamní tři mosty. Všechny prapory již v 15.30 směřovaly ke svým cílům. Ve Wolfheze se ale nacházel důstojník Sepp Krafft se svou jednotkou. Ten začal klást značný odpor Britům v 16.30, především Dobieho a Fitchovým mužům, ještě před Oosterbeekem, kdy 3. prapor dobyl tamní hotel Hartenstein až pozdě večer. Krafftova skupina dokázala vzdorovat Spojencům do 21.30, poté se stáhla a spojila se s nově příchozí částí 9. tankové divize SS na západním okraji města. Zde Němci vytvořili obrannou linii. Podél vodního toku se k Arnhemu blížil pouze Frostův útvar, který našel zničené oba dva menší mosty – pontonový a železniční. Ve 20.00 ale dosáhl severního nájezdu nepoškozeného dálničního přechodu. Velitel rozmístil parašutisty do okolních domů a následně se neúspěšně pokusil spojit vysílačkou s ostatními rotami. Později vyslal jednu četou, aby obsadila jižní konec mostu. Všechny tři útoky se nezdařily. V průběhu noci na 18. září dorazily k Frostově útvaru posily. Ten nyní disponoval 600 muži.⁵²

Komplikacím odpoledne 17. září čelil rovněž Urquhart, jenž nemohl kontaktovat ani jeden ze tří praporů, které se probíjely do Arnhemu. V důsledku toho se generál vydal

---

⁵¹ BADSEY, s. 34; HRBEK, s. 70–71.

⁵² HRBEK, s. 71–72, 78, 80, 88; BEEVOR, Antony, *Arnhem. The Battle for the Bridges, 1944*, London 2018, s. 99–102; PREGGER, s. 31–34.

hledat Lathburyho, jehož našel u Fitchova oddílu. Oba čelní představitelé divize zůstali se 3. praporem až do 19. září, protože Němci jednotku odřízli. Návrat na velitelství nepřipadal v úvahu.⁵³

Dne 18. září Němci obklíčili Frostovu skupinu u severního mostního nájezdu. Tamní budovy plné Britů ostřelovala nepřátelská děla a tanky. Příslušníci dvou praporů, 1. a 3., konečně pronikli do města, kde se zapojili do dalších pouličních potyček s příslušníky 9. tankové divize SS. Oba prapory utrpěly značné ztráty a jejich postup se zastavil. Situace na výsadkových zónách se také jevila jako problémová. Vojáci 1. vzdušné výsadkové brigády celou noc oblast přistání urputně bránili, a to i za pomoci bajonetů. Jejich velitel generál Hicks přebral zodpovědnost nad celou divizí, když jej štáb informoval o nezvěstném Urquhartovi. I přes obtíže ve vlastním sektoru poslal k Arnhemu jako podporu pro parašutisty část pluku South Staffordshire, jenž se do města nedostal. Odpoledne v den D+1 vysadila letadla 4. parašutistickou brigádu generála Johna Hacketta společně s kluzáky, nesoucí druhou polovinu 1. výsadkové brigády, západně od Wolfheze. Letouny shodily rovněž 87 tun zásob, ale pouhé minimum jich zajistili Britové. Po přistání se 11. parašutistický prapor z Hackettova oddílu shromáždil a z rozkazu generála Hickse se vydal k městu, kde se spojil s plukem South Staffordshire a Dobieho jednotkou. Jejich čelní představitelé se večer dohodli, že provedou útok na most v Arnhemu následujícího rána ve 4.00. Mezitím se část 4. parašutistické brigády přesunula ze své zóny k Wolfheze, kde se k ní později přidal prapor kluzákové pěchoty. V průběhu noci na 19. září zbytek divize opustil dopadové oblasti a usadil se dále na východ v okolí hotelu Hartenstein u Oosterbeeku. Zde bylo zřízeno velitelství Urquhartovy divize.⁵⁴

Den D+2 představoval pro Brity katastrofu, když se jim nezdařil žádný výpad a iniciativu převzali Němci. Čtyři prapory, 11., 1., 3. a South Staffordshire, se neprobily k přechodu přes Dolní Rýn a poté je německé tanky s pěchotou donutily ustoupit až k Oosterbeeku. Podobně skončila i 4. parašutistická brigáda, jež se po nezdařeném výpadu na vyvýšeninu u Koepelu stáhla až k hotelu Hartenstein. K tomu všemu musel být kvůli špatnému počasí přesunut o dva dny výsadek 1. samostatné polské parašutistické brigády generála Stanisława Sosabowskiho, která měla dosednout na zónu jižně od Arnhemu. Dne 19. září přistálo na zem u Wolfheze pouze 35 kluzáků s polským velitelstvím a dělostřelectvem. Stroje čelily silnému ostřelování. Téhož dne odpoledne

---

⁵³ PREGER, s. 34.

⁵⁴ WARREN, s. 125–127; HRBEK, s. 106–127.

tanky 10. tankové divize SS generálmajora Heinze Harmela započaly systematicky likvidovat budovy po stranách severního nájezdu na most v Arnhemu, kde se ukrýval Frostův útvar. Večer v den D+2 se další britské skupiny navracely do malého perimetru kolem hotelu Hartenstein, kam již konečně dorazil Urquhart, jemuž Hicks předal nazpět divizní velení. Navráťivší se generál pochopil, že 2. praporu již nelze pomoci. Tanková divize SS „Hohenstaufen“ uzavřela město. V důsledku toho se o 24 hodin později rozhodl Urquhart stáhnout zbylé jednotky ke svému novému velitelství a počkat na příjezd XXX. sboru. Dále se zasadil o změnu zóny výsadku pro polskou parabrigádu, která podle nového rozkazu měla dosednout jižně od Rýna u obce Driel.⁵⁵

Odpoledne 20. září se již Němci tlačili na severní nájezd přechodu v Arnhemu. Frost se svými muži odolával z posledních sil. Téměř všechny jimi držené budovy šlo označit za hořící trosky. Německé tanky a děla je svou palbou absolutně zdemolovaly. Navíc Frost utrpěl těžké zranění, a proto velení převzal major Gough. Ten vyjednal dočasné příměří s Němci, jež odvezli raněné z oblasti střetů do bezpečí. Nepřátelské výpady zaměstnávaly také výsadkáře v perimetru u Hartensteinu, na který Němci zaměřili svoji pozornost a silně jej ostřelovali. Špatné počasí způsobilo další odklad polského seskoku. V den D+4 pokračovala 1. výsadková divize již téměř bez zásob v obraně Oosterbeeku. Nepřátelské tanky pronikaly do spojeneckých postavení. V 9.00 2. praporu v Arnhemu došly síly. Britové se formálně nevzdali a vzdorovali, dokud jim nedošla munice. Poté se rozdělili a snažili se uprchnout z německého obklíčení. Ve 12.00 přejely první jednotky SS přes dálniční most. V 17.00 přiletěla letadla s polskou parabrigádou o 750 mužích k Drielu. Generál Sosabowski se svými vojáky shromáždil a pochodoval k Dolnímu Rýnu do míst, kde se měl nacházet přívoz vhodný pro přechod vodní překážky. V 21.00 Poláci dorazili k řece, kde přívoz nenašli. Navíc zjistili, že Němci kontrolují druhý břeh, a proto se stáhli do obranného postavení zpět k Drielu.⁵⁶

Dne 22. září v 8.30 dojelo několik obrněných vozidel XXX. sboru k Polákům. První spojení s 1. výsadkovou divizí bylo konečně navázáno. Odpoledne se k Sosabowskimu probojoval jeden pěchotní prapor s tanky. Večer ve 21.00 se 35 polských parašutistů přeplavilo přes řeku a posílilo perimetr u Hartensteinu, kde německé útoky neustávaly. V den D+6 se zlepšilo počasí, a proto mohly vzlétnout stíhačky a poskytnout podporu Britům v kapse u Oosterbeeku. Právě díky letadlům a dělostřelectvu Urquhart ještě odolával úderům 9. tankové divize SS podplukovníka Walthera Harzera.

---

⁵⁵ WARREN, s. 127–133; HRBEK, s. 174–177; PREGGER, s. 36–37.

⁵⁶ BADSEY, s. 64, 68, 71, 81; WARREN, s. 133–139.

Večer se do oblasti působení zbytku 1. výsadkové divize proplížilo zhruba 200 Poláků, kteří překročili za tmy vodní překážku. K Drielu se pomalu blížili muži 43. pěší divize generálmajora Ivora Thomase, kteří před 24 hodinami dosáhli Oosterhoutu a útočili na Elst. Dne 24. září utrpěl zranění generál Hackett a vojákům u Hartensteinu docházela munice. Počty raněných stále narůstaly, a proto Britové vyjednávali se zástupci II. tankového sboru SS o dočasném příměří. Němci na něj přistoupili a z perimetru odvezli na 700 raněných. Ve 2.00 ráno 25. září se příslušníci 43. pěší divize přeplavili přes Rýn, ale linie výsadkářů neposílili. Zastavila je bojová skupina von Tettau, jež jich mnoho zajala. V 6.00 obdržel velitel 1. výsadkové divize zprávu, že v průběhu noci na 26. září bude stažen jeho útvar za Rýn. Operace dostala krycí název „Berlín“.⁵⁷

Evakuace začala v 20.15, kdy se k řece přesouvali první výsadkáři. Přesně ve 21.00 zahájila děla XXX. sboru ostřelování nepřátelských pozic kolem perimetru. Na severní straně vodního toku měli zůstat pouze lékaři a ranění, kteří pokračovali ve střelbě, kterou budili dojem normální aktivity. Ve 21.45 se za deště k Rýnu přesouvalo nejvíce mužů. Ti před odchodem poškodili děla, aby nepadla do rukou Němců. U vody na ně čekaly lodě obsluhované britskými a kanadskými ženisty. Na druhém břehu stáli lékaři a členové Červeného kříže. Vojáci nastoupili do člunů a došlo k prvnímu převozu. Nepřátelé si všimli díky záři světlic nepřátelských prostředků, na něž začali střílet z minometů. Netušili, že se jedná o ústup. Evakuace probíhala do rána následujícího dne, kdy toho z flotily už moc nezbývalo. Za světla již nešlo v převážení pokračovat. Zoufalí a opuštění přeživší na severním břehu se pokusili Rýn přeplavat. Ne všem se to povedlo. Z kapsy u Oosterbeeku úspěšně uprchlo 2587 výsadkářů, 100 jich během cesty zemřelo. Zachráněné převezla nákladní vozidla do Nijmegen, kde se později setkal také Browning s Urquhartem. Operace „Market Garden“ oficiálně skončila právě 26. září.⁵⁸

Generál Urquhart se svou britskou 1. výsadkovou divizí nesplnil svůj hlavní úkol – dobytí dálničního mostu přes Dolní Rýn a vybudování předmostí. Jeho útvar ztratil celkem 7400 mužů. Z 10000 jich 1400 zahynulo a 6000 utrpělo zranění či padlo do zajetí. V důsledku těchto těžkých ztrát se již divize nadcházejících bojů druhé světové války neúčastnila a v polovině roku 1945 byla rozpuštěna. Z neúspěchu u Arnhemu nelze vinit samotné příslušníky britské divize či polské parabrigrády. Vojáci z obou útvarů prokázali značnou odhodlanost, když houževnatě vzdorovali především silám II. tankového sboru SS o sedm dní déle, než se původně předpovídalo. Kolona vozidel XXX. sboru je měla

---

⁵⁷ BADSEY, s. 73–81; RYAN, s. 347, 358–359, 364–365, 372, 385; BUCKLEY, s. 229.

⁵⁸ RYAN, s. 388–396; NEILLANDS, s. 150.

vyprostit 19. září. Kvůli značnému zpoždění, které Horrocksovy oddíly cestou na sever nabraly, se tak nakonec nestalo. Fatálních chyb se dopustilo především optimismem překypující vrchní velení již v průběhu příprav plánu „Market Garden“, kdy podcenilo přítomnost dvou tankových divizí SS v okolí Arnhemu. Za další příčinu nezdaru lze označit příliš vzdálené přistávací zóny od cílů divize. Parašutisté tím přišli o moment překvapení a Němci se na jejich postup včas připravili. V důsledku toho se k severnímu nájezdu na arnhemský přechod probil pouze Frostův prapor, jenž bez posil vzdoroval až do rána 21. září. Celou akci zkomplikovaly i další faktory. Špatné počasí způsobilo zpoždění příletů dalších výsadkových vln a znemožnilo leteckou podporu Britů. Shoz zásob, probíhající několik dní, dopadl katastrofálně. Většinu jídla a vybavení posbírali Němci, nikoliv Urquhartova skupina. Navíc se již v den D objevily problémy se spojením, kdy nefungovaly vysílačky, a to pravděpodobně z důvodu tamního hustě zalesněného a zastavěného terénu. Velké zásluhy na ztroskotání „Market Garden“ zcela jistě připadají schopným německým velitelům, mezi které lze zařadit Wilhelma Bittricha a jeho II. tankový sbor SS. Nutné je na závěr konstatovat, že generálporučík Kurt Student obdržel od svých podřízených detailní plány „Market Garden“ již večer 17. září. Německá hlídka je našla ve spadlém kluzáku Waco poblíž Vughtu.⁵⁹

Polní maršál Montgomery po konci akce pronesl, že byla z 90 procent úspěšná. Jedná se o velice smělé prohlášení s ohledem na to, že se nepodařilo dosáhnout hlavního cíle „Market Garden“ – dálničního mostu v Arnhemu. V důsledku toho Spojenci kontrolovali v Nizozemsku lehce napadnutelný výběžek, dlouhý 80 kilometrů, který však nikam nevedl.⁶⁰

---

⁵⁹ NEILLANDS, s. 150; BEEVOR, s. 106; PREGER, s. 42.

⁶⁰ WARREN, s. 146.

5 FÁZE „GARDEN“

Odpoledne 17. září se do akce po seskoku parašutistů chystal také Horrocksův XXX. sbor o 20 000 vozidlech, náležející britské 2. armádě. V čele kolony u kanálu Máza-Šelda poblíž belgicko-nizozemských hranic stáli irští gardisté s tanky pod velením podplukovníka Joesa Vandeleura z gardové obrněné divize, kteří připravovaný úder vedli. Ve 14.00 zahájilo 350 britských děl palbu. Jednalo se o dělostřeleckou přípravu. Operace začala ve 14.35, kdy se první obrněné transportéry rozjely směrem k Eindhovenu. Zároveň Spojenci vytvořili palebnou překradu, jež se posouvala před tankovými jednotkami. O chvíli později přední Shermany prorazily z předmostí u Neerpeltu do Nizozemska bez větších problémů a rychle minuly první Němce, kteří se kryli po obou stranách silnice. Brzy poté dobře zamaskovaní nepřátelé zaútočili v úseku dlouhém několik kilometrů. Disponovali kulometry, protitankovými děly či pancéřovými pěstmi. Podařilo se jim rychle zničit devět předních Shermanů. Znehybnělé vraky zablokovaly silnici v délce 800 metrů. Na straně Britů se do boje zapojila raketová letadla Tajfun. Německá opevnění po stranách cesty dobyla pěchota a postup byl obnoven v 16.30. Irští gardisté se však stále potýkali se značným odporem a uvědomili si, že jejich velitelé podcenili sílu nepřátel v dané oblasti. V blízkosti belgických hranic Spojenci čelili bojovým skupinám Chill, Walter, Heinke a zbytku 15. armády, jež se stáhla od ústí Šeldy. Horrocksův útvar nesplnil do večera své úkoly stanovené pro den D, když během tří hodin od započetí „Garden“ nedojel do Eindhovenu. Vozidla XXX. sboru dorazila v 19.30 do Valkenswaardu, který se nacházel deset kilometrů od kanálu Máza-Šelda. Velení rozhodlo, že v průběhu noci se obrněné stroje nebudou nikam přesouvat a zůstanou ve městě. V důsledku toho se ženíjní vybavení gardistů nedostalo včas k mostu u Sonu, jenž potřeboval být opraven poté, co jej Němci odpálili před očima příslušníků 101. výsadkové divize.⁶¹

Jednotky XXX. sboru měly obnovit postup 18. září v 6.30. Ranní mlha však zapříčinila další zpoždění. Obhlédnout terén se vydaly pouze průzkumné hlídky Královské kavalerie, které brzy varovaly velení před německými obrněnými vojsky a pěchotou. Kolona se znovu rozpohybovala v 9.30 a na nepřátelský odpor narazila až v blízkosti vesnice Aalst. Tamní posádku se Spojencům podařilo rychle zlikvidovat. Tři kilometry severněji u mostu přes řeku Dommel německé těžké dělostřelectvo a posádky

---

⁶¹ ZALOGA, s. 36; HRBEK, s. 97–100; BENTLEY, s. 15.

kulometů donutily Brity zastavit. Podplukovník Vandeleur se pokusil zavolat na pomoc Tajfuny, jež kvůli špatnému počasí v Belgii nemohly vzlétnout. Bitva v tamním sektoru trvala dvě hodiny. Mezitím poblíž Eindhovenu ve 12.30 průzkumné jednotky XXX. sboru navázaly spojení s vojáky 101. divize. Ke kontaktu došlo o 18 hodin později, než velitelé původně předpokládali. Následně Američané předali za pomoci nizozemské telefonické sítě britským ženistům informace ohledně potřebného materiálu na rekonstrukci poškozeného mostu u Sonu. Tou dobou ustal rovněž německý nápor za Aalstem a Horrocksův útvar konečně směřoval k Eindhovenu. Irští gardisté se setkali s americkými parašutisty jižně od města v 18.30. Teprve krátce po 19.00 dosáhla první vozidla XXX. sboru mostu v Sonu, jež opravovali muži plukovníka Sinka. Ve 21.00 se k nim připojili britští ženisté, již stavěli nový přechod přes kanál až do následujícího rána.⁶²

V den D+2 kolem 6.00 byl nový most typu Bailey přes Vileminin kanál dokončen. Se zpožděním 36 hodin v 6.45 gardová obrněná divize, nově v čele s 1. praporem granátnické gardy, vyrazila k Veghelu, kterým následně rychle projela a pronikla do koridoru drženého 82. divizí. Průzkumné automobily 2. praporu gardového jezdeckva se spojily s Gavinovým útvarem poblíž mostu u Grave v 8.20. Generál Horrocks s granátníky se objevil o dvě hodiny později. Před polednem britské tanky dojevy na předměstí Nijmegen. Ještě téhož odpoledne se pokusil 2. prapor 505. pluku 82. divize společně s oddílem granátníků probít k mostům ve městě. Akce skončila nezdarem. Američany a Brity Němci zastavili necelých 400 metrů od řeky Waal. Večer 19. září svolal Browning poradu, které se zúčastnili čelní představitelé XXX. sboru a důstojníci 82. divize. Generál Gavin zde předložil svůj plán týkající se dobytí mostu v Nijmegenu, na jehož oba konce se mělo zaútočit zároveň. Začátek akce stanovil na odpoledne následujícího dne.⁶³

Během noci na 20. září pokračovaly boje o nájezdy na přechody v Nijmegenu. Mezitím se kolonou vozidel XXX. sboru k severu prodírala 43. pěší divize a ženisté se čluny, jež hodlali parašutisté využít pro přechod řeky. Okraje Nijmegen téhož rána čistili od nepřátel irští gardisté s 504. plukem, zatímco granátníci s 505. plukem se snažili prorazit k jižnímu konci mostu. Přibližně ve 14.40, téměř se zpožděním 2 hodiny, se podařilo k Waalu přisunout ženijní loď. Britské tanky položily kouřovou clonu a ostřelovaly Němce na opačné straně vodního toku. První příslušníci 504. pluku se přeplavili přes řeku v 15.00. Kombinovaný útok Britů a Američanů dopadl úspěšně.

---

⁶² RYAN, s. 230–232; WARREN, s. 118–119; ZALOGA, s. 37.

⁶³ HRBEK, s. 151–158, BADSEY, s. 56–57; BENTLEY, s. 15.

Několik vozidel granátnické gardy dosáhlo severního břehu Waalu již v 19.00. Následný noční přesun obrněnců k Arnhemu velitelé XXX. sboru nedovolili. Vyskytl se problém se zásobováním. Navíc terén severně od Nijmegeny nebyl vhodný pro těžká vozidla. Generálové čekali na příchod 43. pěší divize, která se však nacházela teprve u Grave. V důsledku toho čelní jednotky kolony dostaly rozkaz zůstat stát na místě až do rána následujícího dne.⁶⁴

Ve 12.00 21. září byl postup na sever obnoven. V přední linii jeli irští gardisté následováni velšskými gardisty. Oba útvary směřovaly do oblasti přezdívané „Ostrov“. Jednalo se o úzkou silnici vedoucí přes navýšenou hráz lemovanou příkopy. Tamní vozidla představovala snadný cíl pro nepřítele. Navíc z cesty nemohla sjet, protože by se zabořila do měkké země. Nicméně britské tanky bez problémů minuly vesnice Lent, Oosterhout, Bommel a Ressen. S odporem se setkaly až před Elstem, kde na ně střílelo samohybné dělo ukryté v lese. Jeho posádka dokázala vyřadit čtyři obrněné stroje a díky tomu znemožnila další přesun k Arnhemu. Podplukovník Vandeleur se pokusil navázat kontakt s Tajfuny, jež mohly poskytnout podporu pozemním silám. Vysílačka bohužel nefungovala. Navíc v 16.00 dorazila do Elstu od severu bojová skupina Knaust, která se značně bránila. Irové rychle pochopili, že dál neprorazí. Poslední nadějí pro generála Urquharta představovala 43. pěší divize, jež se toho dne pohybovala v Nijmegeny. Její velitel generál Ivor Thomas obdržel rozkaz od Horrockse, aby se probil k Drielu a navázal kontakt s 1. britskou výsadkovou divizí. Během odpoledne 21. září se britští výsadkáři v perimetru u Oosterbeeku spojili za pomoci rádia s XXX. sborem, jehož dělostřelectvo mohli navádět na nepřátelské cíle ve svém sektoru.⁶⁵

Za úsvitu 22. září 43. pěší divize zahájila útok na Elst a Oosterhout. Do večera Thomasův oddíl dobyl pouze slabě střežený Oosterhout. Elst stále ovládali dobře vyzbrojení příslušníci SS. Nicméně ráno v 8.30 se několik průzkumných vozů setkala s Poláky u Drielu, kde se nacházeli i britští výsadkáři, kteří přeplavali Rýn. Díky tomu bylo úspěšně navázáno prvotní spojení mezi XXX. sborem a Urquhartovou divizí. K večeru k Sosabowskimu dorazily ještě dva obojživelné transportéry s 5. praporem lehké pěchoty vévody z Cornwallu a tanky královských dragounů. V den D+5 se polní maršál Montgomery vzdal zisku předmostí u Arnhemu. Hodlal zachránit pouze vojáky 1. výsadkové divize.⁶⁶

---

⁶⁴ HRBEK, s. 160, 172; BADSEY, s. 60–61.

⁶⁵ WARREN, s. 136–137; RYAN, s. 321–324; BADSEY, s. 69.

⁶⁶ BADSEY, s. 73–74; WARREN, s. 141; RYAN, s. 348, 359.

Dne 23. září Thomasovi muži sváděli tvrdé boje o Elst. Jeho většinu zajistili a dokázali udržet. I přesto však tamní nepřátelský zátaras dálnice přetrvával. Nicméně 506. pluk společně s gardisty z 32. brigády otevřel cestu v jiné části koridoru, a to mezi Veghelem a Udenem. Za tmy Drielu konečně dosáhla 130. brigáda 43. divize s tolika potřebnými vodními přepravními prostředky. Samotní Britové se této noci ještě nepokusili o přechod Rýna.⁶⁷

V den D+7 XXX. sbor čelil na „Ostrově“ stále silné defenzivě Bittrichova II. tankového sboru SS. Za jediný úspěch lze považovat obsazení obce Bommel 69. brigádou a velšskými gardisty. Bojová skupina Chill mezitím přerušila na 40 hodin dálnici jižně od Veghelu. Kvůli tomu Spojenci nemohli k Drielu přivést další čluny potřebné k překonání vodní překážky. Nicméně v průběhu noci se v omezeném počtu přeplavili příslušníci 43. divize přes Rýn a pokusili se posílit perimetr u Oosterbeeku. Akce skončila neúspěchem kvůli tamní přítomnosti bojové skupiny von Tettau. Ráno 25. září v 8.00 informoval Urquhart Thomase, že evakuace 1. britské výsadkové divize, pod krycím názvem „Berlín“, se uskuteční během nadcházejícího večera. Téhož dne ještě Horrocksův útvar kompletně zajistil Elst a Boxmeer. Nedlouho poté se sešli čelní představitelé britské 2. armády, kteří projednali plán „Berlín“. Ve 21.00 byla akce zahájena. Ústup vojáků přes řeku krylo dělostřelectvo XXX. sboru a 43. divize. Palba ustala až po 11 hodinách. I přesto, že se do rána 26. září zachránilo na 2500 výsadkářů, skončila operace „Market Garden“ absolutním nezdarem. Do jisté míry nesou vinu za neúspěch i dva křídelní sbory britské 2. armády – VIII. a XII., jež nedokázaly zabránit Němcům, aby opakovaně přerušili koridor Horrocksovy skupiny.⁶⁸

Pozemní část akce v Nizozemsku si vyžádala celkem 5354 padlých z řad britské 2. armády, z toho na XXX. sbor připadlo 1480 mužů. Oba křídelní útvary přišly dohromady o 3874 příslušníků. Za primární příčinu nezdaru fáze „Garden“ lze považovat samotný příliš pomalý přesun Horrocksových tanků k severu. Celá kolona vozidel čelila značným komplikacím nedaleko Valkenswaardu či Sonu a později v Nijmegen, kde 82. divize nezajistila včas tamní mosty přes řeku Waal. Na závěr gardová obrněná divize narazila na německá postavení v oblasti „Ostrova“, která nedokázala efektivně překonat. Znovu se také projevil přílišný optimismus spojeneckého velení, jež značně podcenilo, podobně jako čelní představitelé „Market“, sílu nepřítele. Horrocksovi situaci neulehčila ani 43. pěší divize, jež kvůli svému pečlivému a opatrnému veliteli Ivoru Thomasovi

---

⁶⁷ WARREN, s. 141; RYAN, s. 365.

⁶⁸ BADSEY, s. 79–84; WARREN, s. 145; BUCKLEY, s. 228–229.

zaostávala v postupu za ostatními jednotkami. Na konec je potřeba konstatovat, že pozemní vojska se plně nemohla spolehnout na leteckou podporu raketových Tajfunů, jimž mnohokrát překazilo vzlet špatné počasí.⁶⁹

---

⁶⁹ HRBEK, s. 172, 248, 254–255; RYAN, s. 321, 363.

6 ZÁVĚR

Operaci „Market Garden“ lze považovat za jednu z největších výsadkových akcí druhé světové války. S jejím raným návrhem seznámil polní maršál Montgomery generála Eisenhowera na schůzce v Bruselu dne 10. září 1944. Plán se vrchnímu veliteli natolik zalíbil, že povolil jeho realizaci. Ještě téhož dne velení letectva, spojenecké 1. výsadkové armády a XXX. sboru začalo rozpracovávat celý koncept kombinovaného úderu. Akce byla nakonec zahájena dopoledne 17. září, kdy z letišť v Anglii odstartovalo na 5000 letadel, kluzáků, bombardérů či stíhaček s 20 000 výsadkáři. Další vlny výsadku se se značnými komplikacemi uskutečnily v následujících dnech. Rozkaz k započetí fáze „Garden“ dal generál Horrocks až odpoledne 17. září, kdy jeho tanky vyrazily na sever od kanálu Máza-Šelda. Polní maršál Montgomery neskryval nadšení ze svého plánu, které jej však kvůli stále se zhoršujícímu vývoji operace brzy opustilo. Americké divize relativně rychle splnily většinu svých úkolů, nedokázaly však zajistit klíčové mosty v Sonu a Nijmegenu. Situaci Američanům neulehčovaly ani německé oddíly, jež ustavičně napadaly, a dokonce dvakrát přerušily koridor, nímž postupoval XXX. sbor. Britské 1. výsadkové divizi se u Arnhemu nedařilo vůbec. Jediného úspěchu dosáhl podplukovník Frost se svojí jednotkou, když držel několik dní severní nájezd na most v Arnhemu proti kvalitně vycvičenému a početnějšímu nepříteli. Ani fáze „Garden“ se nevyvíjela dobře. Horrocksův útvar nabíral postupně zpoždění již od brzkého odpoledne 17. září. Obrněná vozidla byla vystavena zbytečným prodlevám poblíž Valkenswaardu, Sonu či Nijmegenu. Všechny zmíněné potíže se však podařilo překonat. K definitivnímu zastavení XXX. sboru došlo 21. září v oblasti nepřívětivého „Ostrova“. V nadcházejících dnech se k řece Rýn probojovalo jen nepatrné množství spojeneckých pozemních oddílů. „Market Garden“ skončila absolutním nezdařením ráno 26. září, kdy se evakovali přes Rýn z Oosterbeeku poslední příslušníci britské 1. výsadkové divize. Montgomerym navržený ambiciózní kombinovaný výpad si vyžádal tisíce mrtvých. Jen Spojenci přišli o 18 000 padlých, raněných, zajatých či nezvěstných. Němci ztratili na 10 000 mužů.

Za poražené v „Market Garden“ lze jednoznačně označit Spojence. V důsledku toho Němci dosáhli svého jediného významnějšího vítězství v západní Evropě. Se zářijovou prohrou se nedokázal smířit polní maršál Montgomery, tvůrce samotné operace. Britský velitel odvážně prohlásil, že akce se vydařila na 90 procent, jelikož vojáci obsadili většinu svých cílů. Autor bakalářské práce se naopak domnívá, že kombinovaný útok nemohl dopadnout hůře. Jako hlavní argument může posloužit fakt,

jenž ve svém díle předkládá Jaroslav Hrbek, že nebyl zajištěn primární cíl operace, dálniční most přes řeku Rýn v Arnhemu. Bez tamního předmostí Spojenci kontrolovali v Nizozemsku pouze 80 kilometrů dlouhý, špatně hajitelný výčnělek, jenž však nikam nesměřoval. Po válce polní maršál Montgomery vydal své válečné paměti, ve kterých přehodnotil svůj pohled na „Market Garden“. Připustil, že on sám se dopustil řady chyb během jejího plánování. Nicméně ve své knize hlavní vinu za její neúspěch připisoval svým bývalým nadřízeným, kteří ji údajně odmítli dostatečně materiálně podpořit. Faktem zůstává to, že riskantní a agresivní návrh výpadu skrze Nizozemsko udivil velký počet spojeneckých generálů, kteří nemohli uvěřit tomu, že jej vymyslel britský polní maršál, do té doby proslulý především svojí opatrností.

Dále také vyvstává otázka, jaké faktory zapříčinily kompletní nezdar „Market Garden“. První možné důvody se vyskytly již během přípravné fáze. Za zcela fatální autor považuje podcenění nepřátelských sil, převážně II. tankového sboru SS, nacházejících se v Nizozemsku. Spojenečtí velitelé, oplývající přílišným optimismem, již o svém vítězství ve válce nepochybovali a v důsledku toho přestali být ostražití. Pokud se přeci jenom objevilo nějaké hlášení, upozorňující na početné pozice Němců v sektoru očekávaného úderu, velení se jej snažilo skrýt, aby nedošlo k případnému přerušení akce. Mezi uživatele této praktiky se řadí například generálporučík Browning. Za další faktory neúspěchu lze označit nemožnost přepravit všechny výsadkáře do Nizozemska v den D či nevhodný výběr přistávacích zón leteckými plánovači především pro britskou 1. výsadkovou divizi, jež se kvůli jejich dalekému umístění od Arnhemu probouvala k tamnímu mostu se značným zpožděním.

Spojenci rovněž čelili nepříznivým faktorům, jež sami nemohli ovlivnit. Řeč je o nevlídném počasí, kvůli kterému se opozdila většina výsadků, naplánovaných na 18. a 19. září. Špatné povětrnostní podmínky zapříčinily i to, že se dostalo pozemním silám minimální podpory od raketových Tajfunů, jež nepokračovaly ani ve vyřazování německé protiletecké obrany. Na to doplatila zásobovací letadla, která během shozu materiálních rezerv byla vystavena silné nepřátelské palbě. V důsledku toho velká část zásob, určená hlavně pro britskou 1. výsadkovou divizi, skončila v rukou Němců.

Výsledek „Market Garden“ rovněž negativně ovlivnil pomalý postup XXX. sboru k Arnhemu, způsobený neobsazením mostů v Sonu a Nijmegenu americkými výsadkáři či německými útoky na koridor. Nicméně nejvíce komplikacím čelila britská 1. výsadková divize u Arnhemu. Přišla o mnoho kluzáků, nedisponovala funkčním rádiovým spojením, nedůvěřovala příliš nizozemskému odboji či 48 hodin postrádala

svého velitele, generála Roberta Urquharta. Útvar zachvátil chaos a bylo zřejmé, že situace se časem rozhodně nezlepší.

Velký podíl na ztroskotání kombinovaného útoku má bezpochyby rozhodný německý velitel Wilhelm Bittrich, jenž stál v čele II. tankového sboru SS, působícího převážně poblíž Arnhemu. Autor považuje za důležité na závěr uvést fakt, že nepřátelé ukořistili plány Montgomeryho operace již 17. září. Nalezla je řadová hlídka ve zničeném kluzáku poblíž Vughtu.

Neúspěch „Market Garden“ měl negativní dopad na vývoj konfliktu v západní Evropě. Operace ve své podstatě válku prodloužila do května roku 1945 místo toho, aby ji naopak zkrátila. Fronta se totiž zastavila na pět měsíců před Rýnem na severu Německa a v Nizozemsku. Navíc Adolf Hitler, povzbuzen vítězstvím u Arnhemu, se rozhodl podniknout masivní útok na západní frontě, díky němuž hodlal zvrátit pro Německo nepříznivý vývoj konfliktu. V důsledku toho se v zimě 1944-1945 uskutečnila bitva v Ardenách. Až v březnu 1945 spojenecká pozemní vojska konečně překročila Rýn a směřovala do Porúří. Asistovaly jim přitom dvě vzdušné výsadkové divize, jejichž úder obdržel krycí název Varsity. Jednalo se o poslední britskou a americkou výsadkovou akci v Evropě.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BADSEY, Stephen, *Arnhem 1944. Operation Market Garden*, Oxford 1993.
- BEEVOR, Antony, *Arnhem. The Battle for the Bridges*, 1944, London 2018.
- BENTLEY, Stewart, *Operation MARKET GARDEN. Historical Perspective for Future Combined Arms Deep Battle*. In: *Army History*, 1990, 15, s. 12–20.
- BUCKINGHAM, William, *Arnhem. The Complete Story of Operation Market Garden 17–25 September 1944*, Stroud 2019 [Využita elektronická verze publikace ve formátu Amazon Kindle se specifickým číslováním stran.].
- BUCKLEY, John, *Monty's Men. The British Army and the Liberation of Europe*, London 2013.
- COOK, Hugh, *REFLECTIONS ON ARNHEM*. In: *Journal of the Society for Army Historical Research* 73, 1995, 296, s. 273–274.
- CLARK, Lloyd, *Arnhem. Jumping The Rhine 1944 and 1945*, London 2009.
- EISENHOWER, Dwight, David, *Invaze do Evropy*, Praha 1994.
- FLANAGAN, Edward, *Výsadkáři. Bojová historie amerických výsadkářů*, Praha 2004.
- GERLACH, Roman, *Polish 1st Parachute Brigade Twixt Warsaw and Arnhem*. In: *Aerospace Historian* 30, 1983, 2, s. 118–127.
- HRBEK, Jaroslav, *Arnhem 1944*, Praha 1992.
- CHURCHILL, Winston, *Druhá světová válka VI. díl. Triumf a tragédie*, Praha 1995.
- JONES, Robert, *The History of the 101st Airborne Division Screaming Eagles. The First 50 years*, Paducah 2005.
- MONTGOMERY, Bernard Law, *Paměti polního maršála*, Praha 1993.
- NÁLEVKA, Vladimír, *Druhá světová válka*, Praha 2014.
- NEILLANDS, Robin, *Bitva o Rýn 1944*, Praha 2014.
- PELLING, Henry, *Winston Churchill*, Praha 2006.
- PREGER, John, *Bitva u Arnhemu a válka v západní Evropě*, Praha 2011.

RYAN, Cornelius, *Vzdálený most*, Praha 1994.

SAUNDERS, Tim, *Nijmegen. Operace „Market Garden“*, Brno 2005.

SAUNDERS, Tim, *Pekelná dálnice. Operace „Market Garden“*, Brno 2003.

SHAPIRO, Milton, *The Screaming Eagles. The 101st Airborne Division in World War II*, New York 1976.

STEER, Frank, *Arnhemský most*, Brno 2005.

THOMPSON, Leroy, *The All Americans. The 82nd Airborne*, New York 1988.

WARREN, John, *Airborne Operations in World War II. European Theater*, Montgomery 1956.

ZALOGA, Steven, *Operation Market-Garden 1944 (1). The American Airborne Missions*, Oxford 2014.

8 RESUMÉ

The aim of this bachelor thesis is to analyse the preparation, progress and cause of failure of the “Market Garden” operation. Next, the thesis clarifies what complications the First Allied Airborne Army and the XXX Corps encountered during the combined strike.

“Market Garden” is one of the biggest airborne operations of the Second World War. It took place in the Netherlands and its main goal was to provide a bridgehead on the Rhine close to Arnhem. General Eisenhower was acquainted with its first draft by Field Marshal Bernard Montgomery during their meeting on 10th September 1944 in Brussels. The American commander-in-chief approved of the plan and ordered its immediate implementation. On the same day began the commanders of the air forces, First Airborne Army and XXX Corps to work on the structure of a massive attack. The name "Market" covered three Airborne Divisions and a brigade close to the cities of Eindhoven, Nijmegen and Arnhem. Paratroopers were supposed to occupy bridges of local rivers and secure a wholesome corridor, where the vehicles of XXX Corps were to proceed to the Rhine. Their strike received the code name "Garden". The whole operation was launched on 17th of September when the first wave of planes and gliders carried over 20 000 men to the Netherlands. In the afternoon the forces of General Horrocks set off from the border between Netherlands and Belgium to the north. The operation however begun to unfold to the disadvantage of the Allies. The American divisions quickly completed most of their tasks but they couldn't ensure key bridges in the cities of Son and Nijmegen. The situation was made harder by the Germans who kept attacking the corridor guarded by paratroopers. The British First Airborne Division didn't do well at all close to Arnhem. The only success was achieved by the battalion of Lieutenant Colonel Frost. They resisted their numerous enemies in the northern incursion of the Arnhem's bridge. Not even the "Garden" phase of the plan didn't go well. Horrocks' tanks were continuously late to Valkenswaard, Son and Nijmegen. The final stop of the XXX Corps happened on 21st of September in a place called "the Island". In the following days only a small number of allied land forces fought their way to the Rhine. The "Market Garden" operation ended as a complete failure in the morning of 26th of September when the last of the British First Airborne Division was evacuated over the Rhine.

The battle of Arnhem ended with the victory of the Germans, who were encouraged by their success in the Netherlands to lead a massive offense on the front in

Western Europe during winter of 1944 - 1945. This attempt of the Germans to reverse the war leads to the battle of the Bulge.

There are many reasons that caused the "Market Garden" operation to fail. As a result, the battles in Western Europe lasted several months longer. The original intention was actually to make the war in Europe shorter. However, following Montgomery's ambitious but risky plan didn't lead to achieving that goal.